

Riina Alavesa & Satu Laaninen

**ASIAKKAIDEN OSALLISUUDEN JA ARJEN TOIMIJUUDEN EDISTÄMINEN
SEKÄ YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN OULUN TURVAKODISSA**

Kehittämishanke

**ASIAKKAIDEN OSALLISUUDEN JA ARJEN TOIMIJUUDEN EDISTÄMINEN
SEKÄ YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN OULUN TURVAKODISSA**

Kehittämishanke

Riina Alavesa & Satu Laaninen
Opinnäytetyön raportti
Syksy 2017
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Riina Alavesa & Satu Laaninen

Opinnäytetyön nimi: Asiakkaiden osallisuuden ja arjen toimijuuden edistäminen sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen Oulun turvakodissa - Kehittämishanke

Työn ohjaajat: Pirkko Pietilä & Seija Kokko

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2017

Sivumäärä: sivut 51 + 1 liitesivu

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen kehittämishanke, jonka tavoitteena oli kehittää turvakotityötä edistämällä turvakodin asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta sekä vahvistamalla yhteisöllisyyttä Oulun turvakodissa. Kehittämishanke koostui turvakodin asiakkaille suunnitelluista ja järjestetyistä toiminnallisista ryhmistä sekä ryhmähaastatteluista, joissa turvakodin asiakkailla oli mahdollisuus osallistua turvakodin ryhmätoiminnan kehittämiseen.

Tietoperustassa käsittelemme turvakotityötä ja osallisuutta, sekä osallisuutta turvakotityössä. Lisäksi käsittelemme arjen vakauttamista ja arjen toimijuuden vahvistamista, yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ryhmätyömenetelmänä sekä lapsen toiminnallista osallistumista. Toiminnalliset ryhmät suunniteltiin turvakotityön tavoitteiden pohjalta, joiden pohjalta myös rakensimme tietoperustaa. Toiminnallisten ryhmien sisällöt pohjautuivat arkiseen yhdessä tekemiseen, joka sopii sekä lapsille että aikuisille.

Kehittämishankkeesta asiakkailta saadun palautteen perusteella toiminnalliset ryhmät edistivät asiakkaiden osallisuutta tuoden toivoa sekä arkea lähemmäksi sekä edistivät arjen toimijuutta lisäten voimavaroja ja tuoden tekemistä asiakkaiden päiviin. Asiakkailta saadun palautteen perusteella toiminnalliset ryhmät vahvistivat myös yhteisöllisyyttä Oulun turvakodissa. Kehittämishankkeen raporttia voidaan hyödyntää turvakotityön kehittämisessä sekä ryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Asiasanat: kehittäminen, osallisuus, ryhmätoiminta, toimijuus, turvakodit, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Bachelor of Social Services

Authors: Riina Alavesa & Satu Laaninen

Title of thesis: Promoting client's complicity and activity, and authenticating community spirit in Oulun Ensi- ja turvakoti – development project

Supervisors: Pirkko Pietilä & Seija Kokko

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2017

Number of pages: 51 + 1

This thesis is a development project based on work environment. The purpose of our thesis was to promote client's complicity, activity and community spirit in Oulu Ensi- ja turvakoti. The development project is consisted of group activities and -interviews organized for the clients of the shelter home, in which the clients have an opportunity to be a part of developing the group activities in shelter home.

In the theoretical framework part of our studies we investigated the work of shelter homes, promoting client's complicity and stabilizing client's everyday life. Also, we investigated the communality, functionality for method of group work and child's functional participation. The functional groups were based on everyday life activities that include both adults and children.

From the results of the development project we reached a conclusion that functional group activity promotes client's complicity, activity and community spirit in shelter home. According to the results, functional group activity brought hope and meaning in to the client's everyday life. The results can be used for developing work of shelter homes and planning and executing group activities.

Keywords: development (active), complicity, group activity, human agency, domestic violence shelters, communality

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 OSALLISUUS.....	8
2.1 Turvakotipalvelu.....	9
2.2 Osallisuus turvakotipalveluissa.....	10
3 OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN TOIMINNALLISEN RYHMÄN AVULLA.....	12
3.1 Arjen vakauttaminen ja arjen toimijuuden vahvistaminen.....	13
3.2 Yhteisöllisyys.....	14
3.3 Lapsen toiminnallinen osallistuminen.....	15
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	17
4.1 Tarkoitus ja tavoitteet.....	17
4.2 Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi.....	18
4.2.1 Ruuanlaitto ja leivonta.....	19
4.2.2 Makkaranpaisto ja torikahvit.....	22
4.2.3 Askarteluryhmät.....	26
5 TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEN ARVIOINTI.....	29
5.1 Asiakkaiden esittämiä kehittämisideoita.....	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
7 POHDINTA.....	37
7.1 Oppimistavoitteiden arviointi.....	39
7.2 Eettisyys ja luotettavuus.....	40
7.3 Jatkokehittämisideoita.....	42
LÄHTEET.....	43
LIITTEET.....	52

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöprosessin alussa oli selvää, että opinnäytetyömme suuntautuu kriisi- ja traumatyön maastoon, sillä se kiinnosti meitä molempia. Halusimme tehdä työn, joka vastaa mielenkiinnonkoh-teisiimme ja tukee myös työelämään siirtymistä. Otimme yhteyttä Oulun turvakotiin, jossa oltiin kiinnostuneita opinnäytetyön tilauksesta ja erityisesti kehittämistyön mahdollisuudesta. Oulun turvakodissa oltiin kiinnostuttu muun muassa asiakkaiden yhteisöllisyyden vahvistamisesta ja asiak- kaiden osallisuuden edistämisestä ja huomioimisesta turvakotityön kehittämisessä.

Turvakoti tarjoaa asiakkaalle psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta akuutissa kriisitilan- teessa (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014 5 §). Turvakodissa työskentely etenee aina asiakkaan voimavarojen ja kyvyn mukaisesti. Työsken- tely asiakkaan kanssa on yksilöllistä, vuorovaikutteista ja kiireetöntä läsnäoloa, jolle edellytyksenä on turvallinen ympäristö. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 19.) Turvakodissa asiakkaalle tarjotaan muun muassa kahdenkeskistä keskusteluapua, tukea käytännön asioiden hoitamiseen sekä vertaistukea samassa tilanteessa olevilta henkilöiltä. (Ensi- ja turvakotien liitto 2016, viitattu 28.9.2016.)

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen kehittämishanke, joka käynnistettiin syksyllä 2016. Kehit- tämishankkeen tarkoituksena oli kehittää turvakotityötä edistämällä asiakkaiden osallisuutta ja ar- jen toimijuutta sekä vahvistamalla yhteisöllisyyttä Oulun turvakodissa. Kehittämishanke koostui toi- minnallisista ryhmistä sekä ryhmähaastatteluista, joissa asiakkailla oli mahdollisuus osallistua tur- vakodin ryhmätoiminnan kehittämiseen.

Turvakodissa tehtävässä väkivaltatyössä asiakkaan osallisuus on suuressa roolissa. Osallisuus- della tarkoitetaan asiakkaan oman asiantuntijuuden huomioimista sekä asiakkaan aitoa ymmär- rystä ja kuulemistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 19.) Turvakotityötä ohjataan turvakoti- palvelujen kansallisissa laatusuosituksissa kehitettäväksi laadultaan paremmiksi, asiakkaan tar- peita vastaaviksi. Tämä edellyttää erityisesti asiakkaan osallisuuden huomioimista palvelujen ke- hittämisessä, kehittämistarpeiden tunnistamista sekä uusien, tarvittavien työmuotojen käynnistä- mistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 30-31.)

Asiakkaiden huomioiminen palvelujen kehittämisessä on tärkeä ja ajankohtainen aihe (Toikko 2006, viitattu 27.11.2017). Asiakkaiden osallistumismahdollisuuksien lisääminen on yksi asiakaslähtöisen kehittämisen edellytyksistä (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen & Suokas 2011, 22). Asiakaslähtöisyydellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi vastavuoroisuutta ja tasavertaisuutta asiakastyössä sekä yhteistyötä ja yhdessä tekemistä asiakkaan kanssa (Keronen 2013, viitattu 27.11.2017). Kehittämistoiminnassa tulisi ottaa huomioon käytännönläheisyys ja käyttäjälähtöisyys, asiakkaiden osallisuus sekä mahdollisuus tuoda omia mielipiteitä esille. Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, joka vaatii ihmisiltä vuorovaikutusta, osallistumista ja osallistumismahdollisuuksia. (Raisio & Vartiainen 2011, 7; Toikko & Rantanen 2009, 89.)

Asiakkaan osallisuudella ja arjen toimijuuden vahvistamisella on yhteiskunnallinen merkitys. Osallisuuden ja toimijuuden vahvistumisen myötä asiakkaalla on paremmat edellytykset selviytyä yhteiskunnassa. Toimijuus kytkeytyy osallisuuteen siten, että tuntiessaan itsensä osalliseksi, myös ihmisen toimijuus voi vahvistua. Osallisuus voi näyttäytyä aktiivisena ja vastuullisena toimijuutena, joka tukee kriisistä selviytymisen prosessia. Toimijuutta tuetaan parhaiten auttamalla asiakasta löytämään kokemuksia omasta aktiivisesta toimijuudesta sekä mahdollistamalla osallisuuden kokemusten syntyminen. Yksi tapa on toimia asiakkaiden kanssa yhdessä parantaen palveluja asiakkaan arkea paremmin kohtaaviksi. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 18, 25.)

Erilaisia ryhmiä on käytetty sosiaalialalla tuomaan esimerkiksi tukea ja läheisyyttä, motivaatiota, toivoa tai mahdollisuuden voimaantumiseen. Sosiaalialan asiakastyön ydin on tukea yksilöitä ja perheitä, jotta heillä olisi parhaat mahdolliset edellytykset selvitä yhteiskunnassa. Erilaisilla ryhmillä on ollut osuutta muutoksen aikaansaamiseksi asiakkaiden elämässä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 147-148.) Kehittämishankkeessa toteutimme toiminnallisia ryhmiä, jotka olivat avoimia kaikille turvakodin asiakkaille, sekä lapsille että aikuisille. Kehittämishankkeen toiminnalliset ryhmät sekä ryhmähaastattelut toteutettiin kesällä 2017. Ryhmähaastattelussa asiakkailla oli mahdollisuus kertoa kokemuksistaan ryhmissä sekä osallistua turvakodin ryhmätoiminnan kehittämiseen. Rakensimme kehittämishankkeen tietoperustan turvakotityöstä, osallisuudesta ja osallisuudesta turvakotityössä sekä arjen vakauttamisesta ja arjen toimijuudesta vahvistamisesta. Lisäksi käsittelemme tietoperustassa yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ryhmätyön menetelmänä sekä lapsen toiminnallista osallistumista.

2 OSALLISUUS

Osallisuus on tunne, jonka ihminen voi kokea ollessaan osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi harrastustoiminnan tai työn kautta. Osallisuus yhteisöissä on luottamusta, tasavertaisuutta ja arvostusta jäsenten välillä, sekä mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016, viitattu 8.1.2017.) Osallisuuteen kuuluu tunne mukanaolosta, sekä tunne siitä, että kuulumisen johonkin ryhmään tai yhteisöön on merkityksellistä ja omat ajatukset ovat tärkeitä. Tunnetta voidaan kutsua myös voimaantumiseksi tai valtaistumiseksi. Osallisuuden sanotaan olevan eristäytyneisyyden ja syrjäytymisen vastavoima. (Mehtola 2013, 7.)

Osallisuuteen vaikuttaa myös olennaisesti mahdollisuus osallistua yhteiseen päätöksentekoon ja toimintaan. Osallistuminen ja osallisuus voidaan nähdä toisiinsa vaikuttavina ja toisiaan ruokkivina tekijöinä. Tunne osallisuudesta, joukkoon kuulumisesta ja omien mielipiteiden merkityksestä on jo motiivi osallistumiselle, sillä omalla kiinnostuksella ja motivaatiolla on aina merkitystä ryhmään liittymisessä. Osallistuminen kuitenkin edelleen tuottaa osallisuuden kokemuksia, sillä osallistuesaan voi huomata omien mielipiteiden ja tekojen vaikutukset, mikä vahvistaa yhteisöön kuulumista. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 8-9.)

Osallisuus luo ihmisten elämään hyvinvointia sekä terveyttä, sillä osallisuus tuo elämään mielekkyyttä (Mehtola 2013, 7). Osallisuus tarkoittaa sekä tunnetta johonkin kuulumisesta, että vuorovaikutuksellista toimintaa. Osallistumisen kautta voi syntyä tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön ja tunne vaikutusmahdollisuuksista oman elämän kulkuun. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, viitattu 16.1.2016.) Osallisuus kuuluu hyvän elämän perusedellytyksiin ja tunne osallisuudesta on tärkeä ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Ihmisellä on tarve ylläpitää sosiaalisia suhteita ja liittyä muihin ihmisiin. Kuulumisen johonkin laajempaan sosiaaliseen ryhmään tai verkostoon synnyttää hyvinvointia ja vaikuttaa siten koko yhteiskunnan vointiin. (Kohti aktiivista kansalaisuutta 2015, 48.)

Ihmisen elämänsä aikana osallisuuden aste vaihtelee. Kokemukset osallisuudesta ovat suojaavia tekijöitä hyvinvointivajetta ja syrjäytymistä vastaan. Yksi tie osallisuuden kokemiseen on osallistuminen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016, viitattu 8.1.2017.) Osallisuus ei kuitenkaan usein toteudu automaattisesti, vaan se vaatii tukea, erilaisten vuorovaikutustekniikoiden käyttä-

mistä sekä tilaa ja mahdollisuuksia. Osa ihmisistä järjestää aktiivisesti omia osallisuuden ja osallistumisen paikkoja, osa tarvitsee rakenteita, joiden mukaan toimia ja osa tarvitsee tukea, kasvatusta ja ohjausta aktiivisuuden vahvistamiseen. (Kohti aktiivista kansalaisuutta 2015, 48-49.)

2.1 Turvakotipalvelu

Turvakoti on ympärivuorokautinen, maksuton kriisityön asumisyksikkö lähisuhde- ja perheväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille ja perheille. Turvakotiin voi hakeutua ilman lähetettä, omaaloitteisesti tai viranomaisen ohjaamana ja tarvittaessa myös nimettömästi. Turvakodissa on ympärivuorokauden läsnä väkivaltaan erikoistunut sosiaali- ja/tai terveysalan koulutuksen saanut henkilöstö. Välittömän kriisiavun tarpeessa olevalle henkilölle tarjotaan aina paikka turvakodista. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajalle 1354/2014 3: §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 15.)

Turvakotipalvelu on turvakodin tarjoamaa neuvontaa, ohjausta ja psykososiaalista tukea akuuttiin tilanteeseen sekä ympärivuorokauden turvattua asumista. Turvakotipalveluiden tavoitteena on taata asiakkaan turvallisuus, katkaista väkivaltakierre ja auttaa hoitamaan väkivallan aiheuttamia seurauksia sekä elämäntilanteen vakauttamiseen liittyviä asioita. Turvakotipalvelut ovat tarkoitettu kaikenikäisille lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille, niin miehille kuin naisillekin. Lisäksi turvakotipalvelut ovat avoimia niin lasten kanssa tuleville aikuisille kuin yksin tuleville aikuisille. (Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajalle 1354/2014 5: §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 15-16.)

Psykososiaalisen tuen lähtökohtana on ajatus väkivallan haavoittavien kokemusten ja seurausten kohtaamisessa. Väkivaltaa kohdannut tarvitsee vahvaa suojaa ja turvallisuuden uudelleenrakentamista. Asiakkaan tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti, hänelle tarjotaan emotionaalista tukea ja läsnäoloa, sekä varmistetaan kuulluksi tuleminen. Työhön kuuluu vahvasti vastavuoroisuus, ymmärrys, luottamus ja huolenpito. Väkivallan seurauksiin liittyy muuttuvaa avuntarvetta, ja turvakodissa näihin tunteisiin pyritään vastaamaan. Tunteet voivat ilmetä esimerkiksi turvattomuutena, avuttomuutena ja pelon kokemuksina. Asiakasta tuetaan ymmärtämään ja käsittelemään kohtamia kokemuksia sekä nimeämään ne väkivallaksi. Asiakkaiden tuen tarpeet ja tilanteet ovat yksilöllisiä, joten työskentelytavat suhteutetaan niiden mukaan. (Ojuri & Laitinen 2015, 44.)

2.2 Osallisuus turvakotipalveluissa

Ensi- ja turvakotien liiton strategiaan kuuluu asiakkaan osallisuuden vahvistuminen. Osallisuuden kokemukset ovat keskeinen osa apua tarvitsevien yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja selviytymisen edistämistä. Ensi- ja turvakotien liitto määrittelee osallisuutta kokemukseksi johonkin kuulumisesta, tunteeksi oman toiminnan ja ajatusten merkityksestä sekä mahdollisuudeksi toimia oman kiinnostuksen mukaan. Turvakotipalvelun tavoitteena on, ettei yksilölle tai perheelle synny osattomuuden, ulos jäämisen tai merkityksettömyyden kokemuksia. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 7-8.)

Osallisuuden merkitys korostuu turvakotipalvelujen erityisyydessä. Turvakodissa työskennellään yksilöiden ja perheiden parissa, joilla voi olla kokemuksia osattomuudesta tai jopa sukupolvia ylittävää osattomuutta takanaan. Tunne vaikutusmahdollisuuksista omaan elämään on voinut heikentyä. Turvakotipalvelun tehtävänä on vahvistaa asiakkaan tunnetta oman elämänsä aktiivisena toimijana. Turvakodissa asiakkaan perusasioiden järjestäminen on ensisijaista, mutta osallisuuden edistäminen on tärkeä osa työtä. Akuutissa kriisivaiheessa osallisuuden kokemus voi tarkoittaa asiakkaalle kokemusta kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä tunnetta siitä, että on arvokas kokemuksistaan huolimatta. Osallisuuden kannalta tärkeää on, että asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa omaan selviytymisprosessiinsa omien voimavarojensa mukaan, hänen mielipiteitään kysytään prosessin eri vaiheissa ja hänen ajatuksillaan on merkitystä. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 17.)

Osallisuuden kokemukset rakentuvat auttajan ja autettavan välisessä suhteessa. Tunne osallisuudesta syntyy onnistuneissa kohtaamisissa, sillä kohtaaminen tai kohtaamattomuus vaikuttavat asiakkaan osallisuuteen. Sanoilla, eleillä ja ilmeillä on kohtaamisissa suuri merkitys, sillä asiakas määrittää oman arvonsa ja käsityksensä itsestään vuorovaikutuksessa auttajaan. Osallisuuden tunne mahdollistuu vuorovaikutuksessa, jossa työntekijä kuuntelee asiakasta tavoitteettomasti, viestii sanattomasti olevansa läsnä sekä kysyy laajemmin asiakkaalta elämästä. Työntekijä myös järjestää aikaa ja haluaa aidosti kuulla sekä ymmärtää asiakasta. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 44, 46.)

Osallisuus edellyttää työntekijältä oman roolin tarkastelua, asenteiden tunnistamista sekä vallan jakamista. Osallisuudessa on kyse erityisesti vallan jakamisesta sekä sen näkyväksi tekemisestä.

Lähtökohtaisesti tulisi pohtia, mitä asiakkaan kanssa voisi tehdä yhdessä ja mikä olisi hänelle hyväksi. Osallisuus edellyttää siis vuorovaikutuksellista kohtaamista ja dialogiseen kumppanuuteen asettumista. Dialoginen kumppanuus tarkoittaa samalle viivalle asettumista sekä asiantuntijuuden jakamista niin, että asiakkaan ja auttajan tieto täydentää ja tukee toisiaan. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 22, 39-44.)

Väkivalta vaikuttaa osallisuuden kokemukseen sitä heikentävästi, joten osallisuuden edistäminen ja osallistumisen puitteiden järjestäminen ovat keskeinen osa turvakotityötä. Osallistumisen puitteiden järjestämisestä vastaavat työntekijät, sillä asiakkaita ei vaikeassa tilanteessa voi velvoittaa rakentamaan osallisuuden ja osallistumisen puitteita. Osallistuminen ei tarkoita kaikille samaa, vaan se voi toiselle tarkoittaa läsnäoloa ja kuuntelemista ja toiselle osallistumista johonkin toimintaan. Toiselle sopiva osallistumisen muoto voi olla juuri sillä hetkellä toiselle liian kuormittavaa. Osallisuuden kokemus on aina yksilöllinen ja siihen vaikuttavat monet tekijät. Työntekijän tehtävänä on pohtia autettavan tilannetta kokonaisvaltaisesti sekä tarkastella hänen asemaa ja mahdollisuuksia yhteisössä ja yhteiskunnassa. (Hokkanen 2009, 331; Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 9.)

3 OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN TOIMINNALLISEN RYHMÄN AVULLA

Erilaiset ryhmätyömuodot ovat todettu tehokkaiksi ja hyödyllisiksi väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden keskuudessa (Lehtonen & Perttu 1999, 85). Turvakodissa tärkeänä työmuotona ovat vertais-tukiryhmät, jossa asiakas tulee kuulluksi ja saa jakaa omia kokemuksiaan, tietoaan ja tunteitaan (Ojuri 2016, 37). Toiminnallisuuteen perustuvat ryhmät voivat madaltaa osallistumisen kynnyksiä, sillä yhdessä tekeminen voi olla helpompaa kuin pelkkä keskusteleminen. Toiminnallisuus on siis erilainen keino luoda suhde asiakkaan ja työntekijän välille perinteisen vuorovaikutuksen lisäksi. Toiminnallisten ryhmien avulla pyritään vahvistamaan asiakkaan toimintakykyä ja voimavaroja arjessa sekä tukemaan voimaantumisen ja osallisuuden kokemusten syntyä. (Tanskanen 2015, 105-106, 115; Mäkinen ym. 2011, 157-158.)

Toiminnallisuutta on olemassa monenlaista. Olennaista toiminnallisissa ryhmissä on, että toiminta on aina tavoitteellista. Toiminnalliset ryhmät voivat olla harrastuspohjaisia, kasvatuksellisia tai esimerkiksi arkista yhdessä tekemistä. Toiminnallisuus ryhmissä voi olla esimerkiksi liikuntaa, ruuan laittamista tai yhteisen retken tekemistä. Toiminnallisen ryhmän järjestämisen taustalla on ajatus siitä, että työntekijät mahdollistavat toimintaa, johon asiakkaiden on mahdollisuus omista lähtökohdista käsin osallistua. Toiminnallisessa ryhmässä olisi tärkeää vaatimusten sijaan pyrkiä voimavaraistamaan asiakkaita, ja nähdä asiakkaan tilanne niin, että hänellä on mahdollisuus edetä elämässään siinä vaiheessa, kun voimavarat siihen riittävät. (Tanskanen 2015, 106-116; Jouttimäki 2011, 123-125.)

Asiakkaat hyötyvät osallisuuden kokemuksista, joita toiminnallinen ryhmä voi tarjota. Ryhmään kuulumisen toimii apuna arkea eteenpäin kantavien voimavarojen vahvistamisessa. Toimintaan osallistuminen voi lisätä asiakkaan verkostoja ja olla mielekästä, arkeen sisältöä tuovaa toimintaa. Osallistuminen ryhmään voi olla mahdollisuus saada uusia näkökulmia elämään ja mahdollisuus toteuttaa itseään muutenkin kuin puhumalla. Osallisuudella voi olla selviytymistä tukeva vaikutus, sillä vuorovaikutus toisten kanssa voi olla korjaavaa, iloa ja turvallisuutta tuottavaa. Toiminnallisilla ryhmillä voi olla merkitystä jonkin prosessin käynnistymisessä äärimmäisessä muutostilanteessa. (Tanskanen 2015, 107-116; Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 30.)

Ryhmässä asiakkaiden ja työntekijöiden välille voi muodostua tiiviimpi, vapaampi ja tasavertaisempi suhde. Toiminnan aikana syntyneiden ajatusten pohjalta palveluja on mahdollista kehittää,

sillä toiminnallisessa työskentelyssä rakenteisiin vaikuttaminen mahdollistuu. Tärkeää olisi, että ryhmä luodaan sen hetkiseen tarpeeseen, jolloin sille ei kehity liian tiukkoja raameja. Ryhmässä toiminta on monenlaista yhdessä tekemistä, mutta pohjimmiltaan tavoitteena on osallistujien omien mahdollisuuksien löytäminen ja niissä tukeminen. Ryhmämuotoisen toiminnan ja yksilöllisen työn on kuitenkin hyvä kulkea rinnakkain. (Tanskanen 2015, 114-115.)

3.1 Arjen vakauttaminen ja arjen toimijuuden vahvistaminen

Turvakodissa asiakkaan arjen toimijuutta pyritään vahvistamaan ja arkea pyritään vakauttamaan. Asiakkaan resursseja ja voimavaroja pyritään vahvistamaan tässä hetkessä ja tulevaisuutta ajatellen. Selviytymisen kannalta kokemus omasta aktiivisesta toimijuudesta on äärimmäisen tärkeää, sillä omien vahvuuksien huomaaminen ja niiden kääntäminen voimavaraksi tukee kriisistä selviytymistä. Toimijuus voi lähteä kasvamaan, kun asiakkaalla on alusta asti mahdollisuus vaikuttaa omaan prosessiinsa. Pienikin osallisuuden ja toimijuuden kokemus voi olla merkityksellinen irtautumisessa haavoittavasta elämäntilanteesta. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 10.)

Toiminnallisuudella ja aktiivisuudella voi vähentää avuttomuuden ja riippuvuuden tunnetta muista sekä saavuttaa hallinnan tunnetta omaan elämään. Aktiivisuus on myös keino hälventää ajatuksia ja rauhoittua sekä vahvistaa toivoa. On otettava kuitenkin huomioon, että kovan stressin alaisena ei jaksakaan tehdä kaikkia asioita. Tutut toimintamallit, kuten arjen normaali toiminta, jota tekisi muutenkin, voi palauttaa turvallisuuden tunteen. Olennaista kriisitilanteessa on luoda jotakin tavallista, turvallista ja ennustettavaa epävarmaan ja arvaamattomaan tilanteeseen. (Hedrenius & Johansson 2016, 205, 250.)

Lapselle kriisitilanteessa tärkeää on turvallisten, läheisten aikuisten läsnäolo sekä palaaminen tutuihin arjen rutiineihin. Tavallinen arki ja perheen omat rutiinit luovat pysyvyyden ja jatkuvuuden tunnetta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, viitattu 12.10.2016). Sosiaalinen ympäristö voi vaikuttaa lasta tai nuorta, sillä ihmissuhteet edustavat turvallisuutta. Vanhemmat saattavat tarvita tukea lapsen tarpeiden tunnistamiseen sekä rohkaisua lapsen kanssa toimimiseen, tekemään hauskoja, arkisia asioita lapsen kanssa. Lapsi ja nuori voi myös tarvita tukea muiden lasten kanssa toimimiseen. Lasta ja nuorta voi parhaiten aktivoida toimintaan tarjoamalla vaihtoehtoja, missä voi olla mukana. Ryhmätoiminnan ympärille järjestetty tuki on järkevää, kun asiakkaana on sekä lapsia että aikuisia. (Hedrenius & Johansson 2016, 221, 248, 250.)

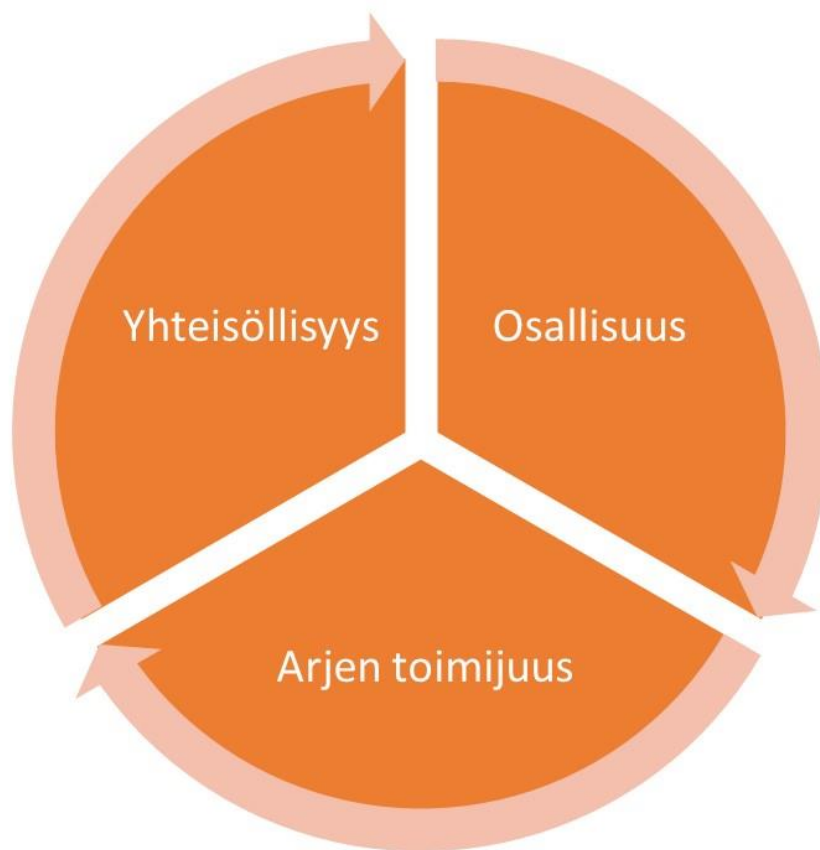
3.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyttä pidetään yleisesti myönteisenä yhteistä hyvää rakentavana toimintamuotona (Pohjola 2015, 25). Yhteisöllisyyttä ja vertaisuutta käytetään työmenetelmänä sosiaalialalla tavoitteena tuoda yhteen ihmisiä, jotka ovat kohdanneet samankaltaisia asioita elämässä. Yhteisöllisyys voi parhaimmillaan toimia sekä mahdollistajana että tukijana, sosiaalisen pääoman lisääjänä. Se perustuu vastavuoroisuuteen, tasavertaisuuteen ja yhteistoiminnallisuuteen. (Pohjola 2015, 29.)

Ihmisen hyvinvointiin vaikuttaa positiivisesti kuuluminen johonkin turvalliseen ja luottamukselliseen yhteisöön. Ihmisen saama tuki ja huomio ympäristöstä vahvistaa resilienssiä ja vaikuttaa toipumiseen, sillä sosiaalisella tuella on suojaava vaikutus kriisitilanteessa ja toipuminen tapahtuu parhaiten toisten ihmisten tukemana. (Hedrenius & Johansson 2016, 180-184.) Yhteisön avulla voi myös kasvaa kyky kyseenalaistaa ja ajatella asioita ja toimia omana itsenään, sekä löytää omia rajoja ja voimavaroja. Yhteisöllisiin suhteisiin liittyy toisten tarpeiden huomioiminen ja kunnioittaminen, yhdessä toimiminen, jakaminen ja osallisuus. Yhteisö voi mahdollistaa ilon ja hyvän olon kokemisen. (Laitinen 2008, 275.)

Yhteisöön kuuluminen, niissä toimiminen ja niiden kautta vaikuttaminen rakentavat osallisuutta (Juhila 2006, 123). Yhteisöllisyys on emotionaalista osallisuutta, toimijuutta ja kokemusta toimijuudesta sekä vastavuoroisuutta ja tasapuolisuutta (Stenvall & Korkiamäki 2017, viitattu 25.11.2017). Toimijuudella tarkoitetaan tietoista läsnäoloa ja oman toiminnan määrittelyä ja muokkaamista. Toimijuus rakentuu ihmisen osallistuessa mielekkääseen toimintaan vuorovaikutuksessa ympäristöön. Lapsen toimijuutta tunnistamalla voidaan muun muassa tukea lapsen motivaatiota toiminnassa. (Mikkola 2009, viitattu 26.11.2017; Launiainen & Sipari 2011, viitattu 26.11.2017.)

Toimijuudella voidaan myös viitata ihmiseen kykyyn olla tavoitteellinen ja tehdä valintoja. Ihmisen toimijuuteen liittyy sekä hänen henkilökohtaiset kyvyt, että muut käytössä olevat resurssit. (Virkola 2014, viitattu 26.11.2017.) Toimijuus muodostuu sosiaalisissa suhteissa ja siihen liittyy ihmisen halu toimia ja omaksua erilaisia toimijuuksia (Repo 2015, viitattu 27.11.2017). Osallistuminen on yksi yhteisöllisyyden edellytyksistä (Hyypä 2002, 178). Yhteisöllisyys vaatii osallistumista, jäsenen välistä vuorovaikutusta, avointa kommunikaatiota sekä luottamusta. Yksilön täytyy voida tuntea kuuluvansa yhteisöön sekä tuntea itsensä tarpeelliseksi, arvokkaaksi ja hyväksytyksi. (Opetushallitus 2013, viitattu 25.11.2017.)

KUVIO 1. Kehittämishankkeen keskeiset käsitteet

Yllä olevassa kuviossa (katso kuvio 1) olemme kuvanneet kehittämishankkeen keskeiset käsitteet.

3.3 Lapsen toiminnallinen osallistuminen

Lasten toiminnallisesta osallistumisesta puhuttaessa on pohdittava tekijöitä, jotka sitä rajoittavat ja mahdollistavat. Aikuisten toiminnalle ja osallistumiselle antamat merkitykset ja toimintatavat ovat tärkeitä lapsen toiminnallisen osallistumisen kannalta. Vanhempien ja ammattilaisten välinen ymmärrys ja yhteistyö ohjaamisessa, lapsen yksilöllisyyden tunnistaminen sekä ryhmän kehitysvaiheen ja tunneilmapiiirin huomioiminen edistävät lapsen toiminnallista osallistumista. Lapselle on tärkeä muodostua kokemus olemassaolosta ja tasavertaisesta kuulumisesta ryhmään. (From & Koppinen 2012, 17–19.)

Lapsi tulisi nähdä ryhmässä aktiivisena toimijana ja osallistujana, ei osallistumisen kohteena. Lasta ohjaavan aikuisen on hyvä pohtia omaa ihmiskäsitystä, mitä lapsi ja lapsena oleminen merkitsee,

ja miten käsitykset näkyvät omassa toiminnassa. Lapsi tulisi nähdä ainutkertaisena, kehittyvänä ja sisäلتä ohjautuvana yksilönä, jolla on tarve jäsentää maailmaa tutkimalla ympäristöä ja luomalla yhteys muihin ihmisiin. Ohjaajan on tiedostettava oma yksilöllisyytensä suhteessa lapsiryhmään sekä kyettävä arvioimaan omaa toimintaansa ja vastaanottamaan palautetta toisilta. (From & Koppinen 2012, 17–20.)

Lapselle tärkeää on tulla hyväksytyksi sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. Myös sekä sisäinen että ulkoinen turvallisuus ovat tärkeä pohja toiminnalle. Lapsen tulisi pystyä toimimaan mahdollisimman vapaasti, ilman pelkoa tai syrjintää. Lapsen sisäinen turvallisuus kehittyy itsensä hyväksyvän, turvallisen ja luotettavan aikuisen seurassa. Tällaisessa ilmapiirissä lapsi voi kokea hyviä liittymiskokemuksia toisiin ihmisiin. Lapsi tarvitsee lähelleen ihmisen, joka kuuntelee avoimesti ja aktiivisesti. Tällainen eläytyvä ja empaattinen kuunteleminen vaatii pysähtymistä ja läsnäoloa. (From & Koppinen 2012, 20–21.) Lapselle merkityksellistä on, että aikuinen on kiinnostunut ja läsnä (Hedrenius & Johansson 2016, 248). Kokemus ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta innostaa lasta toimimaan, oppimaan ja luomaan uutta (From & Koppinen 2012, 20–21).

Kun lapsi kokee olevansa arvostettu, näkyvä ja hänen todellisuudelleen annetaan tilaa, hän tuntee itsensä osalliseksi. Lapsella ei ole samanlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä kuin aikuisella. Aikuiset ovat vastuussa lapsen osallisuuden toteutumisesta. Lapsen kanssa työskentelevän työntekijän tulisi olla kaikessa toiminnassaan lapsilähtöinen ja lapsen toimijuuden vahvistamiseksi työntekijän tulisi huomioida lapsen voimavarat ja yksilölliset kyvyt. Toteutuakseen osallisuus edellyttää turvallista ilmapiiriä, jonka kokemus lisääntyy avoimuudella. Osallisuus on mahdollisuus ja yksi osallisuuden muoto on kieltäytyminen osallistumisesta. Haavoittuvissa oloissa eläville lapsille on tärkeää antaa mahdollisuus kieltäytyä osallistumisesta, koska heillä voi olla kokemuksia omasta näkymättömydestään, ohitetuksi tulemisesta ja aikuisten auktoriteetista. Ympäristö voi vaikuttaa lapsen osallisuuteen heikentäen tai tukien sitä. Lapselle on usein ominaista ilmaista ajatuksiaan ja mielipiteitään tekemisen kautta. Leikin ja piirtämisen mahdollistava tila tukee lapsen osallisuutta. Osallisuuden edistäminen vahvistaa monin tavoin lapsen kasvua ja kehitystä. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 11–12.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämään sidoksissa oleva työ, jolla voidaan tavoitella esimerkiksi käytännön toiminnan kehittämistä, ohjeistamista tai järjestämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu toiminnallisesta osuudesta eli produktista sekä opinnäytetyöprosessin raportoinnista eli dokumentoinnista. Toiminnallisella opinnäytetyöllä on myös aina teoreettinen pohja, joka luo viitekehyksen toiminnallisen opinnäytetyön toteutukselle ja joka yhdistää ammatillisen tiedon käytännön toimintaan. Toiminnallisella opinnäytetyöllä on usein toimeksiantaja, jonka avulla voi päästä ratkaisemaan työelämän haasteita ja käytännön ongelmia, jotka voivat liittyä esimerkiksi kehittämiseen. (Vilka & Airaksinen 2004, 17, 41-42; Virtuaali ammattikorkeakoulu 2017, viitattu 20.8.2017.)

4.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen kehittämishanke, joka käynnistettiin syksyllä 2016. Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää turvakotityötä edistämällä asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta sekä vahvistamalla yhteisöllisyyttä turvakodissa. Kehittämishanke koostui turvakodin asiakkaille suunnitelluista ja järjestetyistä toiminnallisista ryhmistä sekä ryhmähaastatteluista, joissa asiakkailla oli mahdollisuus osallistua turvakodin ryhmätoiminnan kehittämiseen. Ryhmähaastattelut olivat myös keino arvioida hankkeelle asetettuja tavoitteita. Aloitimme kehittämishankkeen toteuttamisen syksyllä 2016 suunnitteleamalla hanketta yhdessä Oulun turvakodin henkilökunnan kanssa sekä tietoperustan ja suunnitelman kirjoittamisella. Tietoperusta rakentui turvakotityöstä, osallisuudesta sekä osallisuudesta turvakotityössä, arjen vakauttamisesta sekä arjen toimijuuden vahvistamisesta. Lisäksi käsitelimme tietoperustassa yhteisöllisyyttä, toiminnallisuutta ryhmätyömenetelmänä sekä lapsen toiminnallista osallistumista. Kehittämishankkeen toiminnalliseen osuuteen liittyi ryhmien yhteissuunnittelua turvakodin henkilökunnan kanssa, toiminnallisten ryhmien toteutus sekä ryhmähaastattelut ryhmiin osallistuneille asiakkaille.

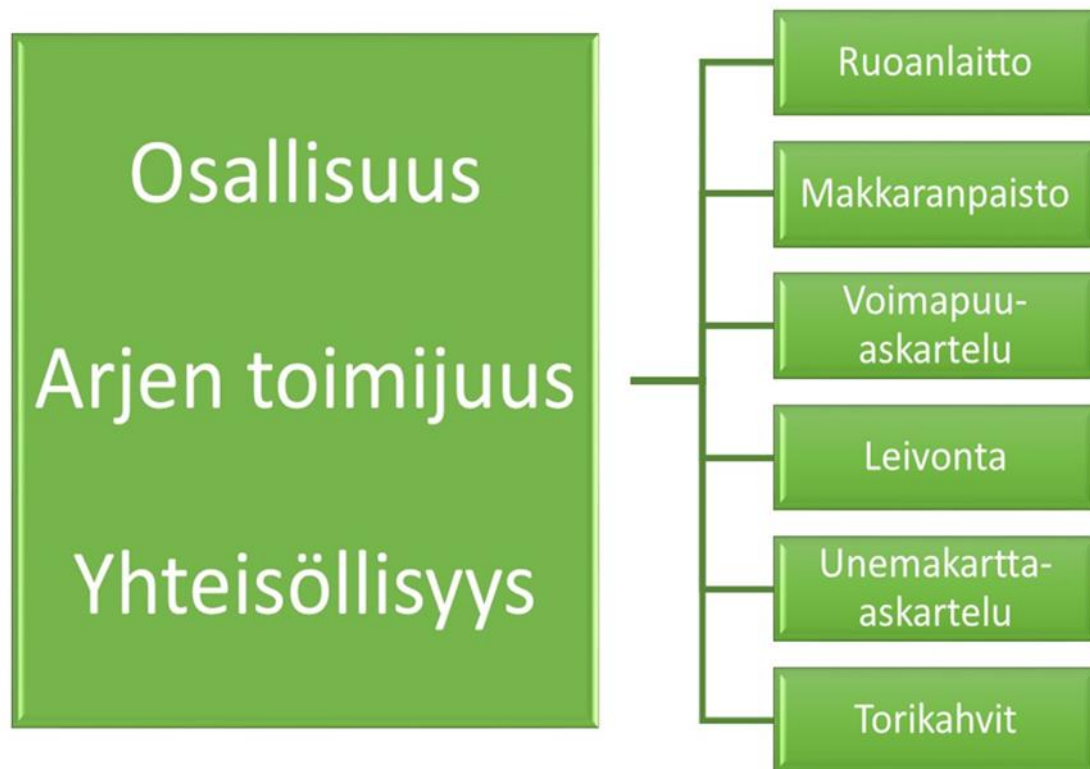
Toiminnalliset ryhmät toteutettiin kesällä 2017 ja ne olivat avoimia kaikille turvakodin asiakkaille, sekä lapsille että aikuisille. Suurin osa ryhmistä toteutui turvakodin tiloissa, mutta osa ryhmistä suuntautui myös turvakodin ulkopuolelle. Ryhmiä toteutui viisi kuuden suunnitellun sijasta, ja ryhmiin osallistui yhteensä 20 asiakasta, joista 12 oli lapsia. Suunnittelimme toiminnalliset ryhmät vastaamaan turvakotityön tavoitteita, joiden pohjalta myös rakensimme tietoperustaa. Turvakotityön

tavoitteisiin kuuluu keskeisesti asiakkaan osallisuuden ja arjen toimijuuden edistäminen sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen.

Omat oppimistavoitteemme olivat kehittää ja syventää asiakastyötä ja -ohjausta sekä yksilö- että ryhmätasolla toiminnallisten ryhmien ja ryhmähaastattelujen avulla. Halusimme perehtyä kriisi- ja traumatyöhön sekä opetella työskentelemään haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien ihmisten parissa. Lisäksi tavoitteenamme oli opetella työskentelemään työelämän yhteistyökumppanin kanssa ja opetella suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan hankekokonaisuus. Oppimistavoitteemme pohjautuvat sosiaalialan kompetensseihin, joista työssämme erityisesti korostuivat sosiaalialan eettinen- ja asiakastyön osaaminen sekä kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Eettisellä osaamisella tarkoitamme muun muassa omaa eettistä ja ammatillista reflektiota kehittämishankkeen eri vaiheissa sekä asiakkaiden yksilöllisyyden ja ainutkertaisuuden huomioimista. Asiakastyön osaamisella tarkoitamme muun muassa ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luomista asiakkaisiin, yksilöjen kasvun, perheiden arjen ja keskinäisten suhteiden tukemista sekä asiakkaiden ja asiakasryhmien tavoitteellista, voimavaraistavaa ja osallisuutta tukevaa ohjaamista. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen näkyy työssämme epätasa-arvon ja huonosuuden tunnistamisena sekä asiakkaiden osallisuuden tukemisena. Tämä kompetenssi näkyy työssämme myös kykyä ja mahdollisuutena osallistua vaikuttamistyöhön asiakkaiden ja eri toimijoiden kanssa. (Mäkinen ym. 2011, 17-19.)

4.2 Keinot tavoitteiden saavuttamiseksi

Toiminnalliset ryhmät olivat keino edistää asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä turvakodissa. Toimintakerrat olivat jokainen oma suunniteltu kokonaisuutensa, sillä asiakasryhmä turvakodissa on vaihtuva. Toimintakerroista kuitenkin aina kaksi liittyivät toisiinsa saman teeman alla. Alla olevassa kuviossa (katso kuvio 2) olemme kuvanneet kehittämishankkeelle asetetut tavoitteet sekä toimintakerrat, eli keinot tavoitteiden saavuttamiseksi.

KUVIO 2. Kehittämishankkeen tavoitteet ja toimintakerrat

4.2.1 Ruuanlaitto ja leivonta

Olimme suunnitelleet kahdelle toimintakerralle ruuanlaittoa ja leivontaa, jotka toteutuivat 1. ja 4. ryhmässä. Turvakodissa asiakkaat saavat valmiin ruuan, mutta asiakkailla on myös mahdollisuus omissa huoneissaan tehdä ruokaa. Ruuanlaitto oli turvakodin henkilökunnalta tullut ehdotus ryhmän toiminnaksi, sillä asiakkaat olivat toivoneet sitä. Leivonta ja ruuanlaitto ovat tavallista arkipuuhastelua, jotka tuovat normaalia arkea lähemmäksi. Solantauksen mukaan rituaalit ja rutiinit ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnin kannalta, sillä ne vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edistävät henkistä hyvinvointia. Erityisesti kriisitilanteessa arjen normaali, yhteinen tekeminen voi jäädä vähemmälle. Jokainen ihminen kuitenkin tarvitsee rituaaleja ja sosiaalista verkostoa, ja yhteisöön kuulumisen edistää perusturvallisuuden tunteen syntymistä. Tavallisessa puuhastelussa voi syntyä hyviä keskusteluja yhteisen kokemuksen kautta ja se on keino saavuttaa luonnollinen keskusteluyhteys toiseen. (Koivisto 2016, viitattu 8.12.2017)

Ruuanlaittoon osallistui kaksi aikuista ja 7- ja 9-vuotiaat lapset. Teimme kaksi pizzaa turvakodin asiakaskeittiössä, joiden valmistamisessa riitti tekemistä kaikille. Asiakkaat saivat osallistua teke-

miseen omien voimavarojen ja kiinnostuksen mukaan ja työjakoa pyrittiin tekemään niin, että kaikilla osallistujilla oli jokin tehtävä. Eräs asiakkaista keitti kahvia ja muut asiakkaista kattoivat pöytää ja järjestelivät paikkoja. Asiakaskeittiöstä tullut tuoksu houkutteli myös muita turvakodin asiakkaita syömään valmista pizzaa sekä juttelemaan. Osallisuutta on mahdollisuus toimia oman kiinnostuksen mukaan sekä tunne oman toiminnan merkityksestä (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 7).

KUVA 1. Asiakkaiden tekemä pizza

Neljännessä ryhmässä leivoimme asiakkaiden kanssa turvakodin asiakaskeittiössä. Ryhmään osallistui asiakas sekä 6-, 9- ja 12-vuotiaat lapset. Lapset osallistuivat keskenään ilman vanhempaa, jolta saimme luvan lasten osallistumiseen. Ryhmässä leivoimme sitruunamuffinsseja tuorejuustokuorrutteella. Lapset halusivat tehdä oman taikinan yhdessä ja aikuinen toisen. Lapsia ohjeistettiin leivonnassa ja siihen liittyvissä työvaiheissa. Lapset halusivat osallistua muffinssien kuorruttamiseen, pöydän kattamiseen ja valmiiden leivosten tarjoiluun myös muille turvakodin asiakkaille.

KUVA 2. Sitruunamuffinssit tuorejuustokorutteella

Ruuanlaittoon liittyy olennaisesti sosiaalinen yhdessä oleminen. Ruuanlaitto lisää myös turvallisuutta, yhteenkuuluvuutta sekä itsensä toteuttamisen mahdollisuuksia. Ruuanlaitto yhdistää ihmisiä ja lisää hyvinvointia tuoden merkityksellisiä hetkiä elämään. (Koivisto 2016, viitattu 8.12.2017; Ruokatieto 2017, viitattu 8.12.2017.) Erityisesti lapsille arjen normaaleihin rutiineihin palaaminen on tärkeää, sillä se luo pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Ruuanlaitto on keino tehdä jotakin luovaa ja pal-kitsevaa yhdessä ja vähentää stressiä. Yhdessä tekeminen lisää vuorovaikutustilanteita, auttaa tutustumaan ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009, viitattu 12.10.2016; Hedrenius & Johansson 2016, 205-206, 221, 248.)

Osallisuuden perustana on lapsen näkeminen aktiivisena toimijana, jolla on arvokkaita ajatuksia ja näkemyksiä. Kiinnostuminen lapsen asioista, aito kuunteleminen ja mukaanotto päätöksen teossa rakentavat luottamuksellista ilmapiiriä lapsen ja aikuisen välille. Tällöin molemmilla osapuolilla on mahdollisuus olla osallisena toiminnassa. (Stenius & Karlsson 2005, viitattu 22.10.2017.) Osallisuus on aikuisen ja lapsen yhteistyössä tapahtuvaa toimintaa, jonka kaikki osapuolet kokevat miellyttäväksi ja merkitykselliseksi (Stenvall & Seppälä 2008, viitattu 22.10.2017). Lapsille tärkeintä on vaikuttaa siinä elinpiirissä, jossa he elävät. Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista, mutta silti yksilön tunnetta. (Stenius & Karlsson 2005, viitattu 22.10.2017.)

Turjan (2004) mukaan lapsen osallisuus edellyttää ensisijaisesti lapsen kuuntelemista, jolloin aikuisen tulee unohtaa omat ennakkokäsityksensä ja tarkastella omia asenteita ja toimintatapoja. Lap-

sen osallisuuden toteutuminen on aikuisen vastuulla, ja aikuisen tulee antaa lapselle riittävästi informaatiota toiminnan tavoitteista, mahdollisuuksista ja rajoitteista. Aikuisen tehtävänä on kysyä lasten näkemyksiä, osoittaa luottamusta sekä kannustaa ilmaisemaan omia mielipiteitään. Osallisuuden toteutuminen vaatii lapsen yksilöllisyyden huomioimista sekä sitä, että aikuinen pohtii, miten lapsen ajatukset ja näkemykset sopivat yhteen omien valmiiden toimintatapojen kanssa. (Korppi & Latvala 2010, viitattu 22.10.2017.) Osallisuus perustuu ennen kaikkea aikuisen aitoon haluun kuulla lasta ja tarjota vaikuttamismahdollisuuksia (Turtiainen 2001, 10, 58).

4.2.2 Makkaranpaisto ja torikahvit

Kahdelle toimintakerralle olimme suunnitelleet turvakodin ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa. Toinen näistä kerroista suuntautui turvakodin läheiselle Tukksisaaren nuotiopaikalle, jossa kävimme paistamassa makkaraa asiakkaiden kanssa. Asiakkaita oli tiedotettu etukäteen ryhmistä, ja makkaranpaistopäiväksi sattui sopivan aurinkoinen ja lämmin päivä. Asiakkaat olivat innoissaan ulkoilusta ja lähdössä porukalla nauttimaan hyvästä säästä. Ryhmään osallistui kolme aikuista sekä 1-, 7- ja 9-vuotiaat lapset. Nuotiopaikka sijaitsi lyhyen kävelymatkan päästä Oulun turvakodilta. Nuotiopaikalla oli myös muita ihmisiä, jotka kuitenkin tekivät tilaa meille. Yksi asiakkaista otti tehtäväkseen nuotion sytyttämisen ja muut asiakkaat nauttivat leppoisasta ulkoilmasta. Lapset nauttivat ulkoilusta ja yhdessäolosta sekä leikkivät kivillä rannassa. Kovista uhoiluista huolimatta suurin osa asiakkaista ei paistanut makkaraa, mutta heidän mukaansa tärkeää oli yhdessä olo ja ulkoilu.

KUVA 3. Makkaranpaistopaikka

Luonnossa oleskelu kohentaa mielialaa, auttaa palautumaan ja miellyttää ihmisen ollessa psyykkisesti kuormittunut. Jo lyhyellä oleskelulla luonnossa on myönteisiä vaikutuksia muun muassa elinvoimaisuuteen, myönteisiin tunteisiin ja luovuuteen. Luontoympäristöllä on sekä elvyttävä vaikutus että positiivisia vaikutuksia emotionaaliseen hyvinvointiin. (Ojala 2015, viitattu 12.12.2017; Luonnonvarakeskus 2016, viitattu 12.12.2017.) Luontoympäristö voi virkistää, rauhoittaa ja selkeyttää ajatuksia. Se voi myös auttaa löytämään uusia näkökulmia ja vahvistaa omaa arvomaailmaa. Luontoon voi mennä hyvin erilaisissakin mielentiloissa ja tunteissa, ja erilainen ympäristö voi tarjota mahdollisuuden oman elämän pohtimiseen ja reflektointiin. Luonnolla voi olla terapeuttinen vaikutus, joka helpottaa psyykkistä kuormitusta. (Salonen 2010, 60-61; Tokola & Hämäläinen 2014, viitattu 12.12.2017.)

KUVA 4. Maisema makkaranpaistopaikalta

Yhteisen ulkoilun tavoitteena oli yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa. Luonnossa oleminen, asioiden tekeminen yhdessä ja yhteiset kokemukset lisäävät ihmisen hyvinvointia ja osallisuutta. Nuotion ääressä istuminen ja jutteleminen voivat tuoda vaihtelua arkeen ja auttaa irtautumaan akuutista kriisitilanteesta. Ulkoilu miellyttävässä ympäristössä voi auttaa ihmistä löytämään omia vahvuuksiaan ja voimavaroja, sekä uusia asioita itsestään. (Salonen 2010, 77-78; Salovuori 2014, 80, 85-86; Kiiski, Korhonen, Rissanen & Vertanen 2017, viitattu 15.12.2017.)

Kuudennelle eli viimeiselle ryhmäkerralle olimme suunnitelleet kävelyretken torille. Kävelimme asiakkaiden kanssa torille, jossa söimme jäätelöt ja kiertelimme toria. Ryhmään osallistui kaksi aikuista ja 7- ja 9-vuotiaat lapset. Asiakkaat toivat esille, että ulkoilu, erityisesti kävely on tärkeää, sillä sen avulla saa ajatuksia hetkeksi muualle. Kävelyllä on positiivisia vaikutuksia mielialaan ja tunteisiin, sillä se muun muassa auttaa vähentämään stressiä ja voi auttaa sen hallinnassa. Kävely on erityisen tehokas tapa toipua stressistä, sillä se kohentaa nopeasti mielialaa. Kohentunut mieliala taas antaa voimia huolehtia itsestään. Erityisesti väsyneenä ja stressaantuneena kävely on hyvä itsesäätelyn keino. (Vattulainen 2013, viitattu 24.9.2017; Kiiski, Korhonen, Rissanen & Vertanen 2017, viitattu 15.12.2017)

Ulkoilulla on yleisesti positiivisia vaikutuksia, sillä se rentouttaa ja voi parantaa esimerkiksi unen laatua. Ulkoilu myös virkistää ja tarjoaa virikkeitä. (Nikunen 2014, viitattu 14.12.2017; Suomen latu 2017, viitattu 23.9.2017). Mielekäs tekeminen voi auttaa löytämään arvon omalle ajalle, joka lisää ihmisen hyvinvointia (Isola & Kaartinen ym. 2017, 16). Asiakkaat olivat ryhmässä iloisia ja hyväntuulisia, johon varmasti vaikutti aurinkoisen sään lisäksi ryhmän mielekäs toiminta.

KUVA 5. Kävelyreitlin varrelta

Vuorovaikutus, kuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat yhdessä tekemisessä, mikä tukee yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ulkoilu tarjoaa mahdollisuuden yhteiselle kokemiselle ja aktiiviselle tekemiselle. Lisäksi ryhmä voi mahdollistaa vertaisuuden kokemisen. Yhdessä tekeminen luo kokemuksia, joista voi saada voimaa arkeen. (Kiiski, Korhonen, Rissanen & Vertanen 2017, viitattu 15.12.2017.)

KUVA 6. Jäätelö-kahvi

Osallisuus on monikerroksinen käsite, sillä sen voidaan ajatella olevan toimintaan kykenemistä ja sen tavoittelemista, mutta osallisuus on myös olemista, ja kiinnittymistä toiminnassa vaadittaviin voimavaroihin (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 10). Osallisuuteen liittyy keskeisesti toimijuus, joka kytkeytyy aina aikaan ja paikkaan, ja se syntyy vuorovaikutuksessa, jossa osallistujat vaikuttavat sekä ympäristöön että toisiinsa (Kilpeläinen & Romakkaniemi 2013, 247). Osallisuus on tunneperustainen ja yhteenkuuluvuuteen perustuva kokemus, jossa toimijat itse ja toimijoiden välinen vuorovaikutus ovat keskeisiä osallisuuden edellytyksiä (Rouvinen-Wilenius 2013, viitattu 22.10.2017).

KUVA 7. Kukkia matkan varrelta

4.2.3 Askarteluryhmät

Kahden ryhmän sisällöiksi olimme suunnitelleet askartelua. Toisen ryhmän sisällöksi olimme suunnitelleet unelmakartta-askartelua ja toisen ryhmän sisällöksi voimapuu-askartelua. Kolmas ryhmä peruuntui, koska siihen ei tullut asiakkaita, joten päätimme vaihtaa unelmakartta-askartelun ryhmän sisällöksi. Unelmakartta-askarteluun osallistui 6-, 9- ja 12-vuotiaat lapset. Lasten äiti ei halunnut osallistua, mutta seurasi sivusta lasten toimintaa. Esittelimme lapsille unelmakartta-askartelun idean ja käytössä olevat materiaalit. Ryhmässä 6-vuotias lapsi halusi askarrella oman aarre-kartan, ja muut lapset halusivat istua ja keskustella ryhmätilassa osallistumatta askarteluun. Osallisuuden kokemus on tilannesidonnaista, sillä siihen vaikuttavat muun muassa ulkoiset tekijät kuten olosuhteet sekä sisäiset tekijät kuten mahdollisuudet osallistua toimintaan ja kiinnostus toimintaa kohtaan (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 8).

Unelmakartta-askartelun tavoitteena oli auttaa hahmottamaan omia sen hetkisiä toiveita ja haaveita, joita omasta elämästään on. Unelmakartta-askartelun tarkoituksena oli muun muassa tuoda

iloa, herättää toivoa ja konkretisoida omia haaveita. Omista ajatuksista olisi voinut inspiroitua keskustelemaan muiden asiakkaiden kanssa. Unelmista jutteleminen voi tehdä arjesta miellyttävämpää ja tuoda selkeyttä hankalaan elämäntilanteeseen. Unelmakartta voi toimia keinona koota yhteen esimerkiksi perheenjäsenten toiveita. Unelmakartta-askartelu voi muuttaa haaveilun konkreettiseksi tekemiseksi ja toimia listana tärkeille asioille. (Jäntti 2017, viitattu 17.12.2017.)

Ennen askartelua on hyvä keskustella unelmista ja toiveista, joita jokaisella on, ja pohtia miten unelmat olisi mahdollista saavuttaa. Pyrimme keskustelemaan lasten kanssa siitä, minkälaisia unelmia heillä on ja mitä he toivovat, mutta lapset eivät innostuneet keskustelusta. Ajatelimme, että vanhemman läsnäolo olisi voinut edesauttaa omien ajatusten esiin tuomista ja konkretisoinnista. Sitä kautta perhe olisi voinut pohtia yhdessä yhteisiä haaveita ja toiveita. (Jäntti 2017, viitattu 17.12.2017.)

KUVA 8. Malli unelmakartasta

Vaikka unelmakartta-askartelu ei toteutunut, yksi lapsista teki aarrekartan, jota hän esitteli innoissaan muille. Lapsen ideointi lähtee siitä, kun hän saa olla toiminnassa mukana kokonaisvaltaisesti eri aisteja hyödyntäen, ja lapsella on mahdollisuus esittää ideoitaan vapaasti. Lasten ajatusten ja ideoiden kuunteleminen ja esille tuominen ovat lähtökohta osallisuudelle. Kuunteleminen edellyttää aikuiselta emotionaalista herkkyyttä ja vastavuoroisuutta sekä pyrkimystä tulkita lasta hänen maailmastaan käsin. (Korppi & Latvala 2010, 17, 21, 25.) Osallisuuden kokemus voi merkitä pelkkää

kuulluksi ja huomioiduksi tulemisen kokemusta. Osallisuuden kokemukset syntyvät siitä, kun lapsi voi osallistua toimintaan oman kiinnostuksen mukaan, eikä osallistuminen ole velvoite. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 8.) Osallisuuden kokemuksella on aina positiivisia vaikutuksia, sillä se tuo tunnetta siitä, että minua arvostetaan, minusta ollaan kiinnostuneita, tuon iloa ja pystyn vaikuttamaan (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 25).

Unelmakartta-askartelu olisi toteutuessaan voinut mahdollistaa omien unelmien jakamisen muiden kanssa lisäten vertaisuuden kokemuksia turvakodin asiakkaiden välillä. Vertaisuuden avulla samankaltaisia asioita kokeneet ihmiset voivat löytää toisensa. Yhteisöllisyyteen kuuluu jakaminen, yhdessä toiminen ja osallisuus. (Laitinen 2008, 275; Pohjola 2015, 29.) Paasivaran & Nikkilän (2010) mukaan yhteisöllisyys rakentuu muun muassa luottamuksesta, yhteenkuuluvuudesta, vuorovaikutuksesta sekä yhdessä olemisesta ja tekemisestä (Salmia 2012, viitattu 26.11.2017). Yhteisöllisyys on myös toisten huomioonottamista, tasavertaisuutta, välittämistä ja tunnekokemusta joukkoon kuulumisesta (Nummi & Latikka 2014, viitattu 26.11.2017).

5 TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEN ARVIOINTI

Tässä luvussa kerromme ryhmähaastattelun tuloksista eli asiakkaita saamastamme palautteesta, joita saimme yhteensä viidestä ryhmästä. Ryhmähaastattelu oli keskustelutilanne, joka pidettiin aina jokaisen ryhmän jälkeen ryhmiin osallistuneille asiakkaille, ja keskustelutilanne nauhoitettiin. Ryhmähaastattelu oli keino edistää asiakkaiden osallisuutta ottamalla asiakkaat mukaan kehittämistoimintaan, ja ryhmähaastattelut olivat myös keino arvioida kehittämishankkeelle asetettuja tavoitteita. Esitimme asiakkaille ryhmähaastatteluissa viisi kysymystä (liite 1), joiden taustalla oli teemoja, jotka vastasivat kehittämishankkeen tavoitteisiin. Ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä 13 asiakasta, joista 4 oli lapsia.

Käytimme ryhmähaastattelun analyysimenetelmänä teemoittelua, sillä siinä aineistosta etsitään vastauksia yhdistäviä tekijöitä ja korostetaan sitä, mitä teemasta on sanottu. Teemoittelu on luonteva tapa analysoida muun muassa ryhmähaastatteluaineistoa, sillä haastattelut ovat yleensä rakennettu tiettyjen teemojen ympärille ja teemat ovat usein helposti löydettävissä aineistosta. Olemme teemoitelleet aineiston kehittämishankkeen tavoitteiden mukaisesti sekä poimineet aineistosta tavoitteita ilmentäviä sitaatteja asiakkaiden ääntä havainnollistaaksemme. Sitaattien tarkoituksena on myös viitata aineistoon, johon analyysi pohjataan ja tarjota johtolankoja kyseisten teemojen muodostamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, viitattu 24.9.2017; Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017, viitattu 28.8.2017.)

Osallisuus

Aineiston mukaan tekeminen toi asiakkaille arkea lähemmäksi ja toivoa elämään. Asiakkaat kokivat myös ryhmistä saadun vertaistuen voimauttavaksi.

”No varmaan sillain että se arki on tässä kuitenkin ja läsnä, et ei tämä elämä niinku tähän loppu. Et se on tavallaan sitä, jonkunlainen side siihen elämään.”

Aineiston mukaan asiakkaat kokivat osallistumisen mahdollisuuden hyväksi ryhmässä, ja kokivat saaneensa osallistua, sillä ryhmäkoot olivat melko pieniä. Asiakkaiden mukaan ryhmässä olisi voinut olla enemmänkin osallistujia. Asiakkaat kokivat, että omalla sen hetkisellä tilanteella ja mielialalla oli merkitystä osallistumisen tasoon.

”Oikein hyväksi koin sen edelleen.”

”Se oli mukava siis kuitenkin vaikka ois ollu enemmänki, nii jokkaiselle ois löytyny sopivasti hommia.”

Arjen toimijuus

Asiakkaat kokivat ryhmän vaikuttaneen positiivisella tavalla omaan jaksamiseensa ja he kokivat, että tämänkaltainen tekeminen normalisoi päivää ja tuo muuta ajateltavaa. Asiakkaiden mukaan tekemisellä on merkitystä, vaikka se olisi itselle jokin outo juttu. Asiakkaat kokivat tekemisen rentouttavana, mukavana ja sopivan kevyenä.

”Se ei oo niin arjesta poikkeavaa, silleen ko kummiski, jos tuolla sisällä on koko ajan niin se on sitten semmosta, -- tietää, että miksi siellä on, mutta sitte ko on jottai tekemistäki, niin sitte se normalisoituu se päivä taas, ettei oo koko ajan vaan tuolla sisällä. - - ja mennee päivät mun mielestä palio nopeampaa ku on jotaki tekemistä.”

”—Ei oikeen niinkö – itte jaksakkaan alottaa mittää asiaa – et ihan hyvä et niitä pieniä lankoja on olemassa.”

Yhteisöllisyys

Asiakkaat kokivat, että tällainen yhdessä oleminen lähentää, ja siitä tulee perhemäinen olo. Asiakkaat kokivat samassa tilanteessa olevan ihmisen tuen tärkeäksi, sillä asioita on helpompi jakaa samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa eikä niitä tarvitse käsitellä yksin. Asiakkaat pitivät tärkeänä, että vaikeassa elämäntilanteessa on mahdollisuus tehdä yhdessä toisten kanssa.

”No onhan se varmaan sillon ku on oikeen surullinen niin ihan oikeesti on kiva olla, et on muita ihmisiä lähellä.”

”—Samassa suossa ku on tuolla -- niin siitä tulee semmonen tietynlainen yhteys, semmonen perhemäinen olo, kyllä se niinku lähentää ja -- varmasti auttaa avautumaan enemmän

-- saa käsitellä sillai niinkö semmosella tavalla mitä on taas niinku tässä dynamiikassa saanu käsitellä asioita, sopivassa suhteessa.”

”Se on.. tärkeää, semmosta, elämäntilanteessa jossa on muuten vaikiaa -- voi yhdessä tehdä toisten kanssa.”

Asiakkaiden mukaan tekeminen tuo lisäarvoa yhdessäoloon. Asiakkaiden mukaan yhdessäolo voi helpottua tekemisen myötä, sillä keskustelua voi viritä toiminnan aikana, keskustelu voi olla vapaampaa ja tekeminen on myös keino tutustua.

”Tekeminen antaa lisäarvoa, kyllä. Ehottomasti.”

”Itelle tulee mieleen semmonen että on ehkä niinkö, helpompi olla yhdessäkin kun on joku juttu.”

TAULUKKO 1. Koonti haastatteluvastauksista suhteessa tavoitteisiin

OSALLISUUS	ARJEN TOIMIJUUS	YHTEISÖLLISYYS
Vertaisuus	Vaikutus omaan jaksamiseen	Läheisyys
Toivo	Tekemistä päiviin	Perhemäinen olo Yhteenkuuluvuus Yhdessä tekeminen

Yllä olevassa taulukossa (katso taulukko 1) olemme ryhmitelleet aineistosta nousseita tavoitteisiin liittyviä vastauksia.

5.1 Asiakkaiden esittämiä kehittämisideoita

Viidennessä ja viimeisessä ryhmähaastattelukysymyksessä kysyimme asiakkailta, minkälaisia kehittämisideoita heillä on turvakodin ryhmätoimintaa ajatellen. Kehittämistoiminnassa on tärkeää, että asiakkaille annetaan mahdollisuus osallistua, heitä kuullaan ja heidän näkemyksiinsä suhtaudutaan vakavasti ja niin, että ne johtavat konkreettisiin muutoksiin. Palveluja tulisi kehittää asiakaslähtöisesti asiakkaita kuunnellen ja heidän tarpeistaan käsin. (Toikko 2006, viitattu 26.11.2017.) Asiakaslähtöisyydellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi asiakkaan omien voimavarojen vahvistamista

ja yhdessä tekemistä asiakkaan kanssa (Metropolia ammattikorkeakoulu 2014, viitattu 26.11.2017).

Asiakkaiden osallisuus kehittämistoiminnassa edellyttää yhteistä kohtaamista, vuorovaikutusta ja dialogia. Osallistumisessa korostuu myös toimijuus ja yhdenvertaisuus, johon liittyy jaettua tietoa ja keskinäistä vuorovaikutusta. Palvelujen käyttäjien mielipiteiden ja kokemusten esiin tuominen sekä sitä kautta toimintojen kehittäminen ovat yhteisen vuorovaikutuksen lähtökohta. (Väyrynen & Lind 2013, 408; Sauristo 2014, viitattu 26.11.2017.)

Asiakkaiden esittämiä kehittämisideoita:

- Toiminnallisia ryhmiä kaksi kertaa viikossa
- Liikunnallisuutta, esimerkiksi ryhmässä ulos liikkumista
- Ruuanlaittoa ja leivontaa
- Toiminnallinen ryhmä aikuisille, jossa vertaistuelle on paremmat edellytykset

Asiakkaat kokivat, että tekeminen on hyvä asia, ja erityisesti tämänkaltainen arkinen yhdessä tekeminen koettiin hyväksi. Asiakkaat toivoivat, että vaihtoehtoja on useampia ja on hyvä, että on järjestettyä toimintaa. Asiakkaat pitivät kuitenkin tärkeänä, että osallistuminen on vapaaehtoista. Asiakkaat kertoivat yleisesti haastatteluissa kokemusten ryhmistä olleen hyviä ja heistä oli kiva, että oli jotakin tekemistä. Asiakkaat kokivat tarvitsevansa arkisia asioita, joita normaalistikin arjessa tekevät. Asiakkaat pitivät hyvänä, että sai olla ulkona, mennä ihmisten ilmoille ja rentoutua.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään johtopäätöksiä, pohditaan tulosten laajempaa merkitystä sekä verrataan tuloksia suhteessa kehittämishankkeelle asetettuihin tavoitteisiin (Hirsjärvi, Sajavaara & Remes 2007, 225). Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää turvakotityötä edistämällä asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta sekä vahvistamalla yhteisöllisyyttä Oulun turvakodissa.

Osallisuus rakentuu pienistä asioista, joita ovat muun muassa sosiaaliset suhteet, omiin asioihin vaikuttaminen ja niistä päättäminen, huomioiduksi ja kuulluksi tuleminen sekä arjen keskustelut ja kohtaamiset (Särkelä-Kukko 2014, 36). Osallisuus todentuu ensisijaisesti yhteisöissä ja ihmisten välisissä suhteissa (Kostamo-Pääkkö ym. 2015, 8). Osallisuus edellyttää luottamusta, avoimuutta ja vuorovaikutusta, jota ryhmissä oli havaittavissa asiakkaiden välillä (Laitinen & Niskala 2013, 13). Lasten osallisuutta ja toiminnallista osallistumista edisti kokemus nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. Nähdyksi tullut lapsi on luottavainen muita ihmisiä ja uusia tilanteita kohtaan, esittelee innokkaasti oppimiaan asioita ja osallistuu vapaammin toimintaan. Nähdyksi tullut lapsi myös innostuu jatkaamaan vuorovaikutteista toimintaa, luomaan ja oppimaan uutta. (From & Koppinen 2012, 20–21, 25; Meriluoto & Marila-Penttinen 2015; 11-12.) Osallisuuteen liittyy mahdollisuus osallistua toimintaan omien voimavarojen ja kiinnostuksen mukaan sekä mahdollisuus osallistumisesta kieltäytymiseen (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 7-9). Osallisuuteen liittyy ajatus siitä, että on voitava tuntea itsensä osalliseksi myös ilman erityisponnisteluja (Jalava & Seppälä 2010, 254). Osallisuuteen liittyy mahdollisuus vaikuttaa ja kehittää elinympäristöään sekä yhteisöään (Ahokas & Rouvinen-Wilenius 2017, viitattu 15.12.2017).

Päätelminä voimme todeta, että toiminnalliset ryhmät edistävät asiakkaiden osallisuutta tuoden vertaisuuden kokemuksia, arkea lähemmäksi sekä toivoa elämään. Osallisuuteen liittyy olennaisesti vertaisuuden kokemukset, sillä vertaisuus vahvistaa kokemusta siitä, että kuuluminen tähän ryhmään on merkityksellistä ja omat ajatukset ovat tärkeitä. Vertaisuuden kokemukset auttavat näkemään tämän hetken ja tulevaisuuden kirkkaampana ja herättää kokemusta siitä, että minua tarvitaan. Ihmisen selviytymiseen, itsekunnioituksen palautumiseen, toimijuuteen ja kykyyn määrittää omat tavoitteet vaikuttavat keskeisesti kokemukset vertaisuudesta ja osallisuudesta. (Mehtola 2013, 7-8; Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 15.) Vertaisuuden kokemukset mahdollistuvat toiminnallisessa ryhmätoiminnassa yhteisen tekemisen ja keskustelujen ohella, jonka arkinen tekeminen voi mahdollistaa (Koivisto 2016, viitattu 15.12.2017).

Arjen toimijuudella tarkoitetaan muun muassa tunnetta omista vaikutusmahdollisuuksista sekä kokemusta omista voimavaroista ja selviytymisen mahdollisuuksista (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 22.) Asiakkaat kokivat ryhmän vaikuttaneen positiivisella tavalla omaan jaksamiseen, jonka voi ajatella lisänneen asiakkaiden voimavaroja. Asiakkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen on keskeinen osa asiakastyötä. Asiakkaiden mukaanotto kehittämistyössä ja uusien asiakaslähtöisten toimintatapojen suunnittelemisen ja käyttöönotto lisäävät osallisuuden kokemuksia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013, 30-31; Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 9-10.) Sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa osallisuus kuvataan toiminnassa kehittyväksi tunteeksi voimaantumisen ja valtaistumisesta, sekä tunteeksi tasavertaisesta toimijuudesta ja palvelujen käyttäjien asiantuntijuuden tunnistamisesta ja hyödyntämisestä. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.12.2017.)

Toimijuudella voidaan myös tarkoittaa muuttuvaa ja tilannekohtaista tunnetta omasta aktiivisuudesta tai passiivisuudesta, jota voidaan myös sosiaalisesti havaita ja tulkita (Jyväskylän yliopisto 2017, viitattu 15.12.2017). Osallistuminen lisää toimijuutta, kun ihminen voi tuntea itsensä aktiiviseksi toimijaksi (Härkäpää 2015, viitattu 26.11.2017). Havaintojemme mukaan toiminta oli ryhmässä aloitteellista ja ryhmään osallistuneet asiakkaat osallistuivat aktiivisesti ryhmän toimintaan. Asiakkaat toivat ryhmähaastatteluissa esille, että omalla sen hetkellä mielialalla oli vaikutusta osallistumiseen. Toimijuus on sekä situationaalista että kontekstuaalista eli tilanteesta riippuvaa ja toimintaympäristöön sitoutuvaa (Pohjola 2015, 17). Osallistumiseen vaikuttaa sekä sisäiset tekijät kuten kiinnostus ja mahdollisuudet toimintaa kohtaan sekä ulkoiset tekijät kuten olosuhteet. Ryhmätoimintaan orientoitumiseen vaikuttavat esimerkiksi sen hetkinen elämäntilanne ja käytössä olevat voimavarat. (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 8; Kettunen, Laitinen-Väänänen, Mäkelä & Vänskä 2011, 63-64.)

Ryhmähaastatteluista saadun palautteen pohjalta toiminnalliset ryhmät edistävät asiakkaiden arjen toimijuutta lisäten asiakkaiden voimavaroja ja tuoden tekemistä asiakkaiden päiviin. Toiminnallisen ryhmätoiminnan tarkoituksena on vahvistaa asiakkaan toimintakykyä, voimavaroja arjessa sekä tukea voimaantumista. Toiminnallisilla ryhmillä oli positiivista vaikutusta asiakkaiden jaksamiseen, joka lisää arkea eteenpäin kantavia voimavaroja. Toiminnalliset ryhmät voivat myös lisätä asiakkaan verkostoja, rytmittää arkea sekä ylläpitää toivoa. (Tanskanen 2015, 105-107, 115.)

Paasivaran & Nikkilän (2010) mukaan yhteisöllisyys rakentuu muun muassa luottamuksesta, yhteenkuuluvuudesta, vuorovaikutuksesta sekä yhdessä olemisesta ja tekemisestä (Salmia 2012, viitattu 26.11.2017). Toiminnallisen ryhmätoiminnan ajatuksena oli mahdollistaa yhdessä oleminen ja tekeminen. Yhteisöllisyys on tunnetta siitä, että tulee kuulluksi ja kohdatuksi sekä tunnetta siitä, että on osallinen ja tulee olevaksi muille (Kostamo-Pääkkö, Ojaniemi & Väyrynen 2015, 8). Yhteisöllisyys koostuu yhteydentunteesta sekä samoihin kiinnostuksenkohteisiin nojaavasta yhteistoiminnasta (Pessi & Seppänen 2011, 296-297). Asiakkaat kokivat ryhmätoiminnan mielekkääksi ja toiminta ryhmissä oli yhteistoiminnallista. Asiakkaat kokivat ryhmien lähentävän ja luovan perhe-mäisen olon sekä tietynlaisen yhteyden. Tämä tukee yhteisöllisyyden roolia sekä mahdollistajana että tukijana, sosiaalisen pääoman lisääjänä (Pohjola 2015, 29). Asiakkaat pitivät myös yhdessä tekemistä merkityksellisenä tietyssä elämäntilanteessa. Yhteisöllisyyteen liittyy peruselementtejä, joita ovat tunne yhteisöön kuulumisesta, tunne ryhmän merkityksellisyydestä sekä jaettu emotionaalinen yhteys, jossa ryhmän jäsenillä on muun muassa samankaltaisia kokemuksia ja yhteistä aikaa (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 21). Toiminnalliset ryhmät mahdollistivat samankaltaisia asioita elämässä kohdanneiden ihmisten yhdessä toimimisen ja yhteisen ajan jakamisen. Havaintojemme mukaan toiminnalliset ryhmät mahdollistivat myös ilon ja hyvän olon jakamisen (Laitinen 2008, 275).

Ryhmähaastattelu oli vuorovaikutuksellinen keskustelutilanne, jossa asiakkailla oli mahdollisuus tuoda oma kokemuksensa sekä äänensä kuuluviin. Yhteisöllinen kokemus voi todentua ryhmässä jaetun tiedon ja keskustelun kautta (Toikko 2011, 113). Yhteisöihin kuulumisen, niissä toimimisen ja niiden kautta vaikuttaminen rakentavat osallisuutta, joka vaikuttaa positiivisesti asiakkaiden elämään ja hyvinvointiin (Jäppinen & Sallinen 2012, 17). Osallisuus ja yhteisöllisyys ovat tärkeässä roolissa asiakkaiden elämänlaadun parantamisessa. Osallistamalla ja vaikuttamalla palvelujen käyttäjät voivat kokea olevansa osallisia omassa yhteisössään. (Särkelä 2011, 155.)

Kehittäminen voidaan nähdä asioiden korjaamisena ja edistämisenä ja siihen kuuluu myös uusien ideoiden keksiminen sekä niiden käyttöönottoaminen (Toikko & Rantanen 2009, 16). Kehittämissankkeen tarkoituksena oli kehittää turvakotityötä, joka hankkeessa toteutui monella tavalla. Turvakodissa vertaistukiryhmiä on käytetty asiakastyön menetelmänä (Oulun ensi- ja turvakoti ry 2017, viitattu 18.12.2017). Toiminnallista ryhmätoimintaa voidaan käyttää laajasti sosiaalialalla asiakasryhmien kanssa toimiessa (Tanskanen 2015, 7).

Vertaisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset tukevat osallisuutta, sillä ne vahvistavat tunnetta yhteisöön kuulumisesta (Mehtola 2013, 7-8). Yhteisöllisyys liittyy siis osallisuuteen synnyttäen sitä (Kostamo-Pääkkö, Ojaniemi & Väyrynen 2015, 8). Asiakkaan toimijuutta voidaan tukea mahdollistamalla osallisuuden kokemusten syntyminen sekä auttamalla asiakasta löytämään kokemuksia omasta aktiivisesta toimijuudesta (Meriluoto & Marila-Penttinen 2015, 25). Toimijuus voi olla konkreettista, tavoitetta ilmentävää toimintaa, johon kaikilla on mahdollisuus. Toimijuus muovautuu vuorovaikutuksessa ympäristöön ja se määrittyy toiminnan esteissä ja mahdollisuuksissa. (Virkola 2014, viitattu 17.12.2017; Närhi 2015, viitattu 29.10.2017.)

7 POHDINTA

Tässä luvussa arvioimme kehittämishankkeen suorittamista kokonaisuutena, pohdimme työn aikana esille nousseita uusia kysymyksiä sekä vertaamme työemme tuloksia tehtävänasettelussa esitettyihin tavoitteisiin. Lisäksi pohdimme hankkeen toteuttamiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. (Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönohje, viitattu 12.11.2017.)

Kehittämishankkeen tavoitteena oli edistää asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä turvakodissa. Oulun turvakoti oli kiinnostunut kehittämistyöstä, jossa huomioidaan asiakkaiden osallisuus ja Oulun turvakodilta toivottiin myös yhteisöllisyyden vahvistamista turvakodin asiakkaiden keskuudessa. Näiden tavoitteiden myötä oli luontevaa lähteä kehittämään turvakotityötä hyödyntäen toiminnallista ryhmätoimintaa ja ryhmähaastatteluja.

Toiminnalliset ryhmät toteutettiin kesällä 2017. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa asiakkaat toivat esille toivovansa turvakodin ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa, joten ryhmien toteutuksen aikana vaihdoimme valmiiksi suunnitellun ryhmän tilalle turvakodin ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa, joka oli torikahvit. Ryhmähaastattelu oli keino arvioida hankkeelle asetettuja tavoitteita sekä asiakkaille mahdollisuus osallistua turvakodin ryhmätoiminnan kehittämiseen. Ryhmähaastattelu osoittautui hyväksi keinoksi kerätä palautetietoa asiakkailta, sillä siihen oli luontevaa siirtyä toiminnan jälkeen. Ryhmähaastattelu oli keskustelutilanne, jossa asiakkaat saivat tuoda ajatuksiaan esille sekä esittää kehittämisideoita. Olimme tulostaneet kysymykset myös paperille, jonka myötä kysymyksiä voisi helpommin hahmottaa. Ryhmähaastatteluissa lapset eivät jääneet paikalle toiminnan jälkeen tai eivät uskaltaneet tai halunneet sanoa mitään. Ajattelemme palautekysymysten olleen jo lähtökohtaisesti liian vaikeita lapsille. Kysymykset käsittelivät suurilta osin toiminnan merkityksellisyyden pohtimista sekä oman toiminnan arviointia, ja ne eivät täten olleet lapsilähtöisiä. Lapset vastasivat kuitenkin kysymykseen siitä, minkälainen kokemus heille ryhmästä jäi. Tämä kysymys ei ollut olennainen tavoitteiden arvioimisen suhteen, joten jätimme sen kokonaan pois. Kysymys oli tarkoitettu lämmittelyksi ja keskustelun avaukseksi.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit määrittävät sosionomin ammattiosaamista, ja niillä tarkoitetaan muun muassa työntekijän kykyjä, valmiuksia ja taitoja suoriutua sosiaalialan ammatillisista tehtävistä. Sosiaalialan kompetensseja ovat eettinen- ja asiakastyön osaaminen,

palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, johtamisosaaminen sekä kehittämisaosaaminen. (Mäkinen ym. 2011. 17-19.)

Sosiaalialan asiakastyön osaamisella tarkoitetaan ammatillisen ja asiakasta osallistavan vuorovaikutussuhteen luomista sekä asiakkaan voimavarojen ja tarpeiden huomioimista. Lisäksi sillä tarkoitetaan asiakkaiden ja asiakasryhmien tavoitteellista, voimavaraistavaa ja osallisuutta tukevaa ohjausta. (Mäkinen ym. 2011, 18.) Kehittämishankkeessa asiakastyön osaaminen korostui erityisesti toiminnallisissa ryhmissä, jossa ohjaus oli asiakkaita voimavaraistavaa ja osallisuutta tukevaa. Huomioimme ryhmissä, että lasten toiminnallista osallistumista edisti vanhemman motivointi sekä lapsen yksilöllinen kannustaminen ja huomioiminen. Perehdyimme suunnitelmavaiheessa asiakkaiden osallisuutta ja voimavaroja tukeviin ohjauskeinoihin, joita hyödynsimme läpi toteutusvaiheen. Asiakkaiden osallisuuden ja voimavarojen tukeminen ovat osa sosiaalialan asiakastyötä ja lähtökohta sille (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.12.2017). Osallisuuden tukemisessa keskeistä oli asiakkaiden yksilöllisyyden huomioiminen ja asiakkaiden arvostava kohtaaminen sekä asiakkaiden ihmisarvon kunnioittaminen.

Palvelujärjestelmäosaamisella tarkoitetaan hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevien palvelujärjestelmän osien sekä niihin liittyvän lainsäädännön tuntemista (Mäkinen ym. 2011,18-19). Kehittämishankkeen aikana perehdyimme turvakotityöhön ja turvakotityötä ohjaaviin laatusuosituksiin sekä lakiin turvakotipalvelujen tuottamisesta. Kehittämishankkeen aikana hahmotimme myös paremmin turvakotipalvelun suhdetta hyvinvointipalvelujärjestelmään.

Kriittisellä ja osallistavalla yhteiskuntaosaamisella tarkoitetaan kykyä ammatilliseen, kriittiseen reflektioon sekä huono-osaisuutta, epätasa-arvoa ja hyvinvointia tuottavien rakenteiden ymmärtämistä ja tunnistamista. Lisäksi sillä tarkoitetaan asiakkaiden osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien edistämistä sekä kykyä vaikuttamistyöhön eri toimijoiden kanssa. (Mäkinen ym. 2011, 19.) Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen näkyi työssämme vahvasti, sillä kyky ammatilliseen, kriittiseen reflektioon on mielestämme tärkeä osa asiakastyötä. Sosionomin on kyettävä kriittisesti arvioimaan omaa toimintaa ja toimintansa vaikutusta asiakkaisiin (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.12.2017). Kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena oli asiakkaiden osallisuuden edistäminen, ja toiminnallinen ryhmätoiminta ja ryhmähaastattelut olivat keinoja vaikuttaa asiakkaan osallistumismahdollisuuksiin. Ryhmähaastattelussa asiakkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisättiin muun muassa suhteessa turvakotityön

kehittämiseen. Kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen liittyy vaikuttamistyö eri toimijoiden kanssa, jonka ajattelemme näkyneen työssämme monella tavalla. Ajattelemme, että kehittämishankkeen tarkoituksena oli vaikuttaa asiakkaiden osallisuuden rakenteisiin vaikuttamalla osallistumismahdollisuuksiin, ja vaikuttamistyötä tehtiin yhdessä turvakodin henkilökunnan kanssa niin alussa kuin ryhmien sisältöjen suunnittelussa.

Tutkimuksellisella kehittämis- ja innovaatio-osaamisella tarkoitetaan muun muassa osaamista kehittää kumppanuuslähtöisesti asiakastyön menetelmiä ja toimintakäytäntöjä. Kehittämisosaamisella tarkoitetaan myös osaamista tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi sekä osaamista suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämishankkeita. (Mäkinen ym. 2011, 19.) Tämä kompetenssi on ollut vahvasti läsnä koko prosessin ajan jo työmme luonteen vuoksi. Kehittämishankkeessamme kehittämisosaaminen on ollut suuressa roolissa, sillä hankkeen tarkoituksena on ollut kumppanuuslähtöisesti kehittää asiakastyön menetelmiä Oulun turvakodissa. Toimintakäytäntöjä on ollut tarkoituksena kehittää asiakkaiden osallisuutta ja arjen toimijuutta huomioivaan sekä yhteisöllisyyttä vahvistavaan suuntaan. Kehittämishankkeessa olemme tuottaneet tietoa, jota Oulun turvakoti voi hyödyntää tulevaisuudessa.

7.1 Oppimistavoitteiden arviointi

Yhtenä oppimistavoitteenamme oli opetella suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan hankkokonaisuus. Tähän oppimistavoitteeseen liittyi myös tavoite opetella työskentelemään työelämän yhteistyökumppanin kanssa. Kehittämishankkeen toteuttaminen kokonaisuutena oli opettavaa ja avartavaa. Opimme, että hyvä suunnittelu on tärkeää sekä toteutuksen että arvioinnin kannalta. Mielestämme suunnitteluun kannattaa käyttää aikaa, sillä se luo perustan työlle ja helpottaa asiakkaiden kanssa toimimista. Oppimistavoitteenamme oli myös kehittää ja syventää asiakastyön osaamista sekä yksilö- että ryhmätasolla. Lisäksi halusimme perehtyä kriisi- ja traumatyön luonteeseen sekä opetella työskentelemään haavoittuvissa elämäntilanteissa elävien ihmisten parissa. Toiminnallisten ryhmien toteutuksessa sekä ryhmähaastatteluissa pääsimme kehittämään ja syventämään asiakastyön osaamista sekä ohjaamaan asiakkaita muun muassa asiakkaiden voimavarat ja osallisuuden huomioiden. Lisäksi olemme päässeet tutustumaan kriisi- ja traumatyöhön

sekä turvakotityöhön liittyvään kirjallisuuteen laajasti. Hankkeen arviointi tapahtui ryhmähaastattelusta saadun aineiston pohjalta. Arviointi oli kaiken kaikkiaan avartavaa, sillä kohtasimme siinä haasteita muun muassa tavoitteiden ja tarkoituksen laajan määrittelyn vuoksi.

Koko toteutusvaiheen arvioimme yhdessä omaa toimintaamme ryhmissä. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskenteli opinnäytetyöprosessin aikana Oulun turvakodilla ja hänellä oli mahdollisuus välittää tietoa ryhmistä myös muille turvakodin ohjaajille. Ryhmäpäivät ja sisällöt merkittiin ohjaajien viikkokalenteriin ja ryhmistä ilmoitettiin asiakkaille suullisesti sekä turvakodin ilmoitustaululla. Kehittämishankkeen toteuttamisessa haasteena oli opinnäytetyön tekijöiden aikataulujen yhteensovittaminen töiden ja opiskelujen kanssa. Pidimme opinnäytetyöprosessin aikana yhteyttä Oulun turvakotiin hankkeen etenemisestä ja mahdollisista aikatauluista. Yhteistyö sujui hyvin ja molemmat osapuolet olivat eri vaiheissa tietoisia työn etenemisestä. Hyödynsimme ryhmien toteutuksessa turvakodin tiloja sekä materiaaleja, ja Oulun turvakoti kustansi ruokatarvikkeet, joita eri ryhmissä tarvittiin. Kunnioitimme turvakodin arvoja ja toimintaperiaatteita asiakkaiden kanssa toimiesamme.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Sosiaalialan ammatillinen työ nojautuu ammattieettisiin lähtökohtiin ja eettisiin periaatteisiin, joista keskeisimmät ovat ihmisarvo, ihmisoikeudet sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.1.2017).

Sosiaalialan eettinen osaaminen tarkoittaa sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden sisäistämistä sekä niiden mukaan toimimista. Lisäksi sillä tarkoitetaan kykyä eettiseen reflektioon ja oman arvomaailman ja ihmiskäsityksen merkityksen ymmärtämistä asiakastyössä. Sosiaalialan ammattieettisiin periaatteisiin kuuluu arvostava vuorovaikutus sekä ihmisen ainutlaatuisuuden ja yksilöllisyyden huomioiminen sekä kokonaisvaltaisuuden ymmärtäminen. Kohtasimme asiakkaat ryhmissä ainutlaatuisina yksilöinä, joihin pyrimme luomaan arvostavan vuorovaikutussuhteen ja huomioimaan asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja voimavarat. Ammattieettisiin periaatteisiin liittyy myös itsemääräämisoikeus ja osallisuus. Kunnioitimme jokaisen ihmisen itsemääräämisoikeutta sekä oikeutta muun muassa määrittellä oma osallistumisen taso ryhmässä.

Huomioimme asiakkaiden osallisuuden ja osallisuuteen vaikuttavat tekijät sekä pyrimme tukemaan asiakkaiden osallistumista erilaisilla vuorovaikutustekniikoilla sekä tukemaan lapsen osallisuutta ja toiminnallista osallistumista ryhmissä ja ryhmähaastatteluissa. Osallisuuden vahvistamisessa auttoi perehtyminen ja ymmärrys osallisuuteen vaikuttavista tekijöistä sekä vuorovaikutuksesta sen edellytyksenä. Sosiaalialan eettisiin periaatteisiin liittyy myös epäoikeudenmukaisten toimintatapojen vastustaminen sekä erilaisuuden hyväksyminen. Ajattelemme tämän liittyvän ihmiskäsitykseen ja ihmisarvoon, joiden tunnistaminen on sosiaalialan työn perusta. Erilaisuuden hyväksymisellä tarkoitetaan muun muassa asiakkaiden yksilöllisyyden huomioimista sekä erilaisten toimintatapojen hyväksymistä. Sillä tarkoitetaan myös tilan antamista omaan kulttuuriin ja sen arvoihin perustuviin näkemyksiin. Sosiaalisella oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan muun muassa resurssien ja voimavarojen tasapuolista ja oikeudenmukaista jakamista asiakkaiden ja asiakasryhmien kesken sekä asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Sosiaalialan ammattilaisen tulee vahvistaa asiakkaiden oikeuksien toteutumista sekä tukea niitä vähentäen huono-osaisuutta. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.12.2017).

Kehittämishankkeessamme huomioonotettava tutkimuksellinen piirre eettisyyden lisäksi oli luotettavuus. Kehittämishankkeessa on tärkeä perustella kaikki valinnat ja ratkaisut johdonmukaisesti tietoperustan avulla. Tietoperustan tulee olla suunniteltu kohderyhmänä olevan asiakasryhmän mukaisesti, jotta hankkeen toiminnallinen osuus on asiakaslähtöinen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51, 81-82.) Kehittämishankkeen luotettavuutta lisättiin muun muassa ottamalla tietoperusta huomioon toiminnallisten ryhmien suunnitteluvaiheessa (Hirsijärvi ym. 2007, 232).

Sosiaalialan ammattilainen noudattaa työssään salassapitovelvoitetta ja kunnioittaa asiakkaan yksityisyyttä (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2017, viitattu 17.12.2017). Raportissa varmistimme, ettei asiakkaiden henkilöllisyydet paljastu, eikä asioita voi yhdistää asiakaisiin. Raportissa ei myöskään julkaistu asiakkaiden nimiä. Asiakkaista otettuihin kuviin ja niiden julkaisemiseen pyysimme luvan. Pyysimme myös asiakkailta luvan käyttää palautetietoa kehittämishankkeen raportissa ja kerroimme nauhoitusten salassapidosta ja tuhoamisesta raportin kirjoittamisen jälkeen.

7.3 Jatkokehittämisideoita

Asiakkaat toivat ryhmähaastatteluissa esille hyviä kehittämisideoita, joita turvakodin ryhmätoiminnan kehittämisessä voisi hyödyntää. Ryhmähaastatteluista kävi ilmi, että toiminnallinen ryhmätoiminta oli kysyttyä ja sitä voisi hyödyntää turvakodin arjessa. Asiakkaat toivat ryhmähaastatteluissa esille toiminnallisen ryhmätoiminnan merkityksen arjen rytmittämisessä ja vakauttamisessa sekä muun muassa toivon ylläpitämisessä. Asiakkaat kokivat tarvitsevansa asioita, joita normaalistikin arjessa tekevät. Toiminnallisella ryhmätoiminnalla oli vaikutusta asiakkaiden osallisuuteen tuoden vertaisuuden kokemuksia, toivoa sekä arkea lähemmäksi ja se lisäsi asiakkaiden voimavaroja ja toi tekemistä asiakkaiden päiviin. Toiminnallinen ryhmätoiminta myös toi muun muassa perhemäisen olon ja tunnetta yhteenkuuluvuudesta.

Ryhmät toteutuivat turvakodin arjessa keskiviikkoisin iltapäivällä sekä lauantaina aamupäivällä. Huomioimme, että keskiviikon aika oli huono, sillä asiakkailla oli muita menoja kuten virastoasioita, jotka vaikuttivat ryhmien osallistujatasoon. Lauantai-aamupäivä taas osoittautui hyväksi ryhmäajankohdaksi. Asiakkaat toivoivat ryhmähaastatteluissa, että toiminnallisia ryhmiä voisi olla jopa kaksi kertaa viikossa. Mikäli ryhmiä järjestetään kaksi kertaa viikossa, voisi toinen ajankohta ryhmille arkena ajoittua ilta-aikaan. Asiakkaat esittivät ryhmähaastattelussa toiveen toiminnallisesta ryhmästä, joka olisi suunnattu pelkästään aikuisille. Asiakkaat perustelivat asiaa sillä, että aikuisten kesken asioita pystyisi jakamaan vapaammin ja pystyisi keskustelemaan erilaisista asioista kuin lasten kuullen. Asiakkaat korostivat, että ryhmän olisi hyvä olla toiminnallinen, sillä tekemisen ohella voi ohimennen alkaa keskustella asioista ja tutustua toisiin.

Aineistosta kävi ilmi, että asiakkaat arvostivat turvakodin ulkopuolelle suuntautuvaa toimintaa sekä erityisesti ruuanlaittoa ja leivontaa. Näkemyksemme mukaan ulkoilu, ruuanlaitto ja leivonta olivat myös lapsille mielekästä toimintaa. Turvakodissa voisi järjestää säännöllisesti toteutuvan ryhmän, jossa tehdään yhdessä ruokaa asiakkaiden suunnittelemana ja toteuttamana. Asiakkaat toivoivat myös jonkinlaista liikunnallisuutta, jonka voisi yhdistää esimerkiksi rentoutukseen tai venyttelyyn tai muihin kehon ja mielen hallintaa lisääviin menetelmiin.

LÄHTEET

Ahokas, J. & Rouvinen-Wilenius, P. 2017. Hyvinvoiva Suomi vuonna 2117. 100 visiota tulevaisuuden Suomesta. Viitattu 15.12.2017, <http://100visiota.fi/100-visiota-tulevaisuuden-suomesta/hyvinvoiva-suomi-vuonna-2117>.

Ensi- ja turvakotien liitto 2016. Turvakoti. Viitattu 28.9.2016, http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/oulun_ensi-ja_turvakoti_ry/alavalikko/turvakoti/.

Etelä-Pelto, A. Mitä on toimijuus ja mihin sitä tarvitaan? Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.10.2017, <https://www.jyu.fi/hankkeet/interaktiivinen/yleisluentodiat/etelapelto>.

From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. PS-kustannus. Juva: Bookwell Oy.

Hedrenius, S. & Johansson S. 2016. Kriisituki. Ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Tallinna: Printon.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. 15., uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Hokkanen, L. 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa M. Mäntysaari, A. Pohjola & T. Pösö (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 315–337.

Hyypä, M. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hämäläinen, V. Tokola, H. 2014. Mennään jo, luonto kutsuu meitä! Hyvänmielen retkireppu ohjauksen välineeksi. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.12.2017, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86236/Hamalainen_Veera.Tokola_Hannele.pdf?sequence=1.

Härkäpää, K. 2015. Asiakkaan toimijuus ja osallisuus kuntoutuksessa. Lapin yliopisto. Viitattu 26.11.2017, <http://www.luc.fi/loader.aspx?id=298f538c-6d69-48d1-a71f-bc8cf67cc931>.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Jalava, J. & Seppälä, U. 2010. Kuntoutus ja sosiaaliset mahdollisuudet. Teoksessa H. Hiilamo & J. Saari (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Diakonia-ammattikorkeakoulu, 251–264.

Jouttimäki, P. 2011. Voimavaraistavaa sosiaalityötä ryhmässä. Teoksessa P. Jouttimäki, S. Kangas & E. Saurama (toim.) 2011. Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti. Socca – Pääkaupunkiseudun osaamiskeskus.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jyväskylän yliopisto. 2017. Pedagogiset kokeilut jakoon! Polkuja interaktiiviseen yliopisto-opetukseen. Viitattu 15.12.2017, <https://peda.net/jyu/julkaisut/is/ott/tiesitk%C3%B63>.

Jäntti, E. 2017. Koko perheen aarrekartta. Kotivinkki. Viitattu 17.12.2017, <https://www.meillakotona.fi/artikkelit/koko-perheen-aarrekartta>.

Jäppinen, T. & Sallinen, S. 2012. Kuntalainen palvelujen kehittäjänä. Helsinki: Kuntaliitto.

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2012. Opinnäytetyöpakki. Tukimateriaali. Aineiston keruumenetelmät. Ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu aineistonkeruumenetelmänä. Viitattu 28.8.2017, <https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Aineiston-keruumenetelmat/Ryhmahaastattelu>.

Kiiski, E., Korhonen, E. Rissanen, T. & Vertanen, J. 2017. Luonto liikuttamaan. Opas ryhmäytymisen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen luonnossa. Viitattu 15.12.2017, <https://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Muut/luontoliikuttamaan.pdf>.

Kilpeläinen, A. & Romakkaniemi, M. 2013. Toimijuus. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 232-245.

Keronen, M. 2013. Asiakaslähtöisyys – olennainen tekijä sosiaalihuollossa. Tesso. Sosiaali- ja terveyspoliittinen aikakauslehti. Viitattu 27.11.2017, <https://tesso.fi/artikkeli/asiakaslahtoisuus-olennainen-tekija-sosiaalihuollossa>.

Kettunen, T., Laitinen-Väänänen, S., Mäkelä, J. & Vänskä, K. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. 1. painos. Helsinki: Edita Prima.

Kohti aktiivista kansalaisuutta 2015. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Oikeusministeriö. Julkaisu 2005:14 Helsinki.

Koivisto, M. 2016. Rituaalit pitävät ihmiset yhdessä - yhdessä tekeminen on tärkeää kaikenikäisille. Etelä-Suomen Sanomat. Viitattu 8.12.2017, <http://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/art2292332>.

Korppi, M. & Latvala, J. 2010. Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajaksi. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma. Viitattu 22.10.2017, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25307/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201009302820.pdf?sequence=1>.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelujen tuottajalle 30.12.2014/1354.

Laitinen, M. 2008. Seksuaalinen hyväksikäyttö, petetyksi tuleminen ja yhteisöllisyyden tuen mahdollisuudet. Teoksessa R. Korkiamäki, M. Nylund, S. Raitakari & I. Roivanen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Juva: WS Bookwell Oy. 261-281.

Laitinen, M. & Niskala, A. 2013. Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 9–16

Launiainen, H. & Sipari, S. 2011. Lapsen hyvä kuntoutus käytännössä. Lapsen ja nuoren hyvän kuntoutuksen toteutuminen palveluverkostoissa -projekti 2007–2011. Helsinki: Vajaaliikkeisten Kunto ry. Viitattu 26.11.2017, http://www.vlkunto.fi/julkaisut/Kuntoutus_1-190.pdf.

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.1.2017, https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/52a41c04-c4fa-4cf0-bc6f-0bb06705903b.

Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Luonnonvarakeskus 2016. Luonnon hyvinvointivaikutukset. Viitattu 12.12.2017, <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/virkistuskaytto/luonnon-hyvinvointivaikutukset/>.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkola T. 2009. Sinusta kiinni. Tutkimus puolisohoivan arjen toimijuuksista. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 26.11.2017, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4703/A_21_ISBN_9789524930673.pdf?sequence=1.

Mehtola, S. 2013. Vertaisuus ja osallisuus. Teoksessa A. Ojuri (toim.) Vertaisryhmä. Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukena. Käsikirja. 6-9.

Metropolia ammattikorkeakoulu. 2014. Uudistuva sosiaalialan osaaminen. Sosiaalialan opiskelijoiden ja opettajien yhteisblogi. Asiakaslähtöisyys sosiaalialalla? Viitattu 26.11.2017, <https://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2014/01/21/asiakaslaittoisyys-sosiaalialalla/>.

Meriluoto, T. & Marila-Penttinen, L. 2015. Mikä osallisuus, mikä kokemusasiantuntijuus? Teoksessa: T. Meriluoto, L. Marila-Penttinen & E. Lehtinen (toim.) Osallisuus. Osallisuuden ja kokemusasiantuntijuuden käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 2. Ensi- ja turvakotien liitto, 6-37.

Mäkinen, P., Raatikainen E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. 1.-2 painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Nikunen, H. 2014. Ulkoilu on ihmisen perusoikeus. Viitattu 14.12.2017, <http://www.ess.fi/Mielipide/esalaiset/2014/05/04/ulkoilu-on-ihmisen-perusoikeus>.

Nummi, I. & Latikka, M. 2014. Yhteisöllisyyden edistäminen mielenterveystyössä. Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 26.11.2017, http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/77543/Nummi_lina_Latikka_Mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Närhi, K. Asiakkaat toimijoina palvelujärjestelmässä. 2015. Viitattu 29.10.2017, Jyväskylän yliopisto. file:///C:/Users/Satu/Downloads/Asiakkaan%20toimijoina%20palveluj%C3%A4rjestelm%C3%A4ss%C3%A4_Professori%20Kati%20N%C3%A4rhi.pdf.

Ojala, A. 2015. Tutkimustietoa luonnon terveysvaikutuksista. Viitattu 12.12.2017, https://www.hyria.fi/files/12486/Luonnon_terveysvaikutuksista_Ojala_24092015.pdf.

Ojuri, M. 2016. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry (toim.) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino, 16-39.

Ojuri, A. & Laitinen, M. 2015. Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotiliiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Opetushallitus. 2013. Yleissivistävä koulutus. Laaja-alainen osaaminen ja aihekokonaisuudet. Osallisuus ja oppilaskuntatoiminta. Osallisuus. Yhteisöllisyys. Viitattu 25.11.2017, http://edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisollisyys.

Oulun ensi- ja turvakoti ry. 2017. Väkivaltatyön palvelut. Viitattu 18.12.2017, <https://ensijaturvakotienliitto.fi/oulunensijaturvakoti/palvelut/palvelumme/vakivaltatyon-palvelut/>.

Pessi, A. B. & Seppänen, M. Yhteisöllisyys. Teoksessa J. Saari (toim.). Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 288–313.

Pohjola, A. 2015. Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä. Teoksessa K. Kostamo-Pääkkö, P. Ojaniemi & S. Väyrynen (toim.) Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Painettu EU:ssa, 15-34.

Raisio, H. & Vartiainen, P. 2011. Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Delideratiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Kuntatalon paino: Suomen Kuntaliitto.

Repo, J. 2015. Toimijuus, identiteetit ja sosiaalinen vuorovaikutus monikulttuurisessa naiskurossa. Musiikin tutkimuksen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 27.11.2017, <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97753/GRADU-1436774781.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Rouvinen-Wilenius, P. 2013. Voidaanko yhdenvertaista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä mitata? SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Viitattu 22.10.2017, www.alli.fi/binary/file/-/id/679/fid/2406/.

Ruokatieto Yhdistys ry. 2017. Mistä ruokakulttuuri koostuu? Viitattu 8.12.2017, <https://www.ruokatieto.fi/ruokakasvatus/hyva-tavaton-ruoka-ja-tapakulttuuri/mista-ruokakulttuuri-koostuu>.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 24.9.2017, <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>.

Salmia, J. 2012. Yhteisöllisyys. Yhteisöllisyyden määritelmä. Viitattu 26.11.2017, <https://sites.google.com/site/yhteisollisyys/home/yhteisollisyyden-maaeeritelmae>.

Salonen, K. 2010. Mielen luonto: Eko- ja ympäristöpsykologinen näkökulma. Helsinki: Green Spot Media Farm.

Salovuori, T. 2014. Luonto kuntoutumisen tukena. Tampere: Mediapinta Oy.

Sauristo, H. 2014. Asiakkaat osallisena palveluiden kehittämisessä – Opas asiakasraadien perustamiseen. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, sosionomi (yamk). Opin näytetyö. Viitattu 26.11.2017, <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83002/Opiskelija%20Sauristo%20Hannele.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Puna Musta Oy. Viitattu 17.12.2017, <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2009. Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut. Opas kunnille ja kuntayhtymille. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:16. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 12.10.2016, <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/112426/Julka200916.pdf?sequence=1>.

Stenius, T. & Karlsson, L. 2005. Yhdessä lasten kanssa – Seikkailu osallisuuteen. Viitattu 22.10.2017, http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Stenius_Karlsson_Yhdessalastenkanssa.pdf.

Stenvall, E. & Korkiamäki, R. 2017. Osatutkimus II: Lasten ja nuorten kokemusmaailman analyysi. Osallisuus, osallistuminen ja yhteisöllisyys: hankkeita, projekteja vai arkista elämää? Viitattu 25.11.2017, http://www.uta.fi/jkk/tutkimus/alat/sparg/seminaarit/Arjen%20analyysi_SPARG-SKIDI_12.11.2013.pdf.

Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin työpapereita 2008:1. Viitattu 22.10.2017, http://www.socca.fi/aineistot/Talo_lapsia_varten.pdf.

Suomen latu. 2017. Mene metsään! Viitattu 23.9.2017, <https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/paikallisen-vaikuttamisen-tueksi/argumentteja-ulkoilun-puolesta.html>.

Särkelä, R. 2011. Osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet ja sosiaalinen kestävyys. Teoksessa A. Pohjola, R. Särkelä (toim.) Sosiaalisesti kestävä kehitys. Vaasa: Fram, 143-165.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys ry, 34–50.

Tanskanen, S. 2015. Toiminnallisuus ryhmämuotoisessa asiakastyössä. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. 1. painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 105-126.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuositukset. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Hyvinvointi- ja terveyserot. Osallisuus. Viitattu 8.1.2017, <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

Toikko, T. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. Viitattu 27.11.2017, <http://internet.seamk.fi/includes/loader.aspx?id=829bcc78-5b64-480b-82c4-c389946952c5>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Toikko, T. 2011. Kokemusasiantuntija palveluiden kehittämisessä. Teoksessa P. Ruuskanen, K. Savolainen & M. Suonio (toim.) Toivo Sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Painettu EU:ssa, 110-125.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vattulainen, K. 2013. Hyvää oloa voimametsästä: tutkimus psykologisia harjoitteita sisältävästä luontoreitistä. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 24.9.2017, <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84812/gradu06901.pdf?sequence=1>.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virkola, E. 2014. Toimijuutta, refleksiivisyyttä ja neuvotteluja – muistisairaus yksinasuvan naisen arjessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 491. Väitöskirja. Viitattu

26.11.2017, https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42804/978-951-39-5568-7_vai-tos25012014.pdf?sequence=1.

Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaalipalvelujen kehittämiseen. Helsinki. Tekesin katsaus 28/11.

Virtuaali ammattikorkeakoulu. 2017. Opinnäytetyön ohjausprosessi. Monimuotoinen/toiminnallinen opinnäytetyö. Viitattu 20.8.2017, <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>.

Väyrynen, S. & Lind, J. 2013. Yhteistoimijuuden rajoitteet päihde- ja mielenterveyskuntoutuksessa. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Vantaa: Hansa Print, 397-421.

LIITTEET

RYHMÄHAASTATTELUKYSYMYKSET

LIITE 1

Haastattelukysymykset:

1. Minkälainen merkitys tällaisella yhdessä olemisella teille oli?
2. Minkälainen merkitys tällaisella yhdessä tekemisellä teille oli?
3. Millä tavalla koitte ryhmän vaikuttavan omaan jaksamiseenne?
4. Minkälaiseksi koitte oman osallistumisen sekä osallistumisen mahdollisuuden ryhmässä?
5. Minkälaisia kehittämisideoita teillä on turvakodin ryhmätoimintaa ajatellen?